

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра германської філології

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

Мироненко Т.П.

«28» листопада 2025 р.

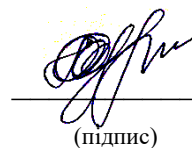

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

**на тему: Формування лексичної компетенції учнів за допомогою
використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі
навчання англійської мови**

Виконала: студентка 6731м групи

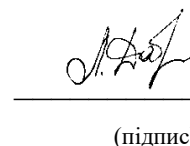

(підпис)

Лука О. А.

Керівник роботи:

Кандидат педагогічних наук,

Доцент кафедри германської філології

(підпис)

Добровольська Л. С.

Миколаїв – 2025 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ
АДМІРАЛА МАКАРОВА
Філологічний факультет**

Кафедра германської філології

Спеціальність 014 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська)), **спеціалізація** 014.021 Англійська мова та зарубіжна література

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

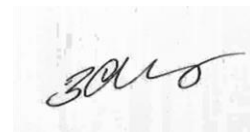
Освітня програма АНГЛІЙСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Світлана ЗАСКАЛІСТА

«28» листопада 2025р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
студентці Лука Ользі Андріївні**

1. Тема роботи: «Формування лексичної компетенції учнів за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання англійської мови»

Керівник роботи: Добровольська Леся Станіславівна

Затверджені наказом ректора № 1183-УЧ від 08.10.2025

2. Термін подання роботи: 10.11.2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: Дослідити теоретико-методологічні основи формування іншомовної лексичної компетенції учнів у сучасних умовах; з'ясувати чинні освітні вимоги щодо формування лексичної компетенції у ЗЗСО; визначити етапи та методи формування лексичної компетенції з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Розробити та апробувати методику формування лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання на основі ІКТ.

4. Перелік питань, що підлягають розробці (найменування розділів)

1. Теоретико-методологічні основи формування іншомовної лексичної компетенції учнів у сучасних умовах
2. Методика формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій

5. Перелік презентаційних матеріалів: презентаційний файл.

6. Консультанти розділів роботи: немає

7. Дата видачі завдання 15.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 1.10.2024 р.	Виконано
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 5.10.2024 р.	Виконано
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	Виконано
4.	Написання тексту «Вступу»	до 10.11.2024 р.	Виконано
5.	Написання тексту 1 розділу	до 30.11.2024 р.	Виконано
6.	Написання тексту 2 розділу	до 28.02.2025 р.	Виконано
7.	Написання тексту загальних «Висновків»	до 31.03.2025 р.	Виконано
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботу згідно з зауваженнями керівника	до 20.04.2025 р.	Виконано
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	10.10.2025 р.	Виконано
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	20.10.2025 р.	Виконано
11.	Отримання відгуку керівника	03.11.2025 р.	Виконано
12.	Отримання рецензії	03.11.2025 р.	Виконано
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	10.11.2025 р.	Виконано
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	28.11.2025 р.	Виконано

Студент

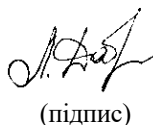

(підпис)

Лука Ольга Андріївна

(ПІБ)

Керівник роботи

(підпис)

Добровольська Леся Станіславівна

(ПІБ)

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню процесу формування лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання шляхом упровадження інформаційно-комунікативних технологій у процес вивчення англійської мови. У роботі розкрито теоретико-методологічні засади іншомовної лексичної компетенції, з'ясовано її структуру та основні компоненти. Проаналізовано чинні освітні стандарти та вимоги щодо формування лексичної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти. У практичній частині роботи розроблено й апробовано методику формування лексичної компетенції учнів старшої школи з використанням ІКТ. Представлено приклади вправ, цифрових інструментів та інтерактивних завдань, спрямованих на активізацію словникового запасу, розвиток умінь застосування лексичних одиниць у комунікативних ситуаціях та підвищення навчальної мотивації.

Ключові слова: лексична компетенція, інформаційно-комунікативні технології, лексичні навички, навчання англійської мови, інтерактивні вправи, освітній процес, мотивація.

Abstract

The thesis focuses on the formation of students' lexical competence through the use of information and communication technologies (ICT) in the process of teaching the English language at the upper secondary level. The theoretical and methodological foundations of foreign language lexical competence are examined, including its structure and key components. Current educational standards and requirements for the development of lexical competence in secondary school students are analyzed. The practical part presents the development and implementation of a methodology aimed at enhancing students' lexical competence through ICT-based activities. It includes examples of digital tools, interactive exercises, and tasks designed to enrich vocabulary, improve the ability to use lexical units in communicative contexts, and increase learning motivation.

Key words: lexical competence, information and communication technologies, vocabulary skills, English language teaching, interactive tasks, educational process, motivation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи формування іншомовної лексичної компетенції учнів у сучасних умовах.....	12
1.1. Поняття лексичної компетенції та її компоненти.....	12
1.2. Чинні освітні вимоги до формування лексичної компетенції учнів ЗЗСО.....	19
1.3. Етапи та методи формування лексичної компетенції на основі інформаційно-комунікаційних технологій.....	24
Висновки до Розділу 1.....	37
Розділ 2. Методика формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій.....	38
2.1. Критерії відбору інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) на уроках англійської мови.....	38
2.2. Приклади вправ і завдань для формування лексичної компетенції учнів з використанням інформаційно-комунікативних технологій.....	41
2.3. Аналіз апробації розробленої методики формування лексичної компетенції учнів на основі інформаційно-комунікаційних технологій.....	55
Висновки до Розділу 2.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства знання іноземної мови набуває все більшого значення. Для оволодіння іноземною мовою насамперед необхідно вільно орієнтуватися в іншомовній лексиці та використовувати її у своєму мовленні. Процес формування лексичної компетенції представляє найбільший інтерес для досліджень з методики навчання іноземної мови, оскільки «саме з накопичення лексичного запасу, зі збагачення словника учнів починається оволодіння ними іншомовним мовленням» [Смоліна, с. 44].

Використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у навчанні англійської мови дозволяє значно підвищити рівень засвоєння лексичного матеріалу завдяки мультимедійним ресурсам, гейміфікації, мобільним застосункам, онлайн-платформам та штучному інтелекту. Ці інструменти створюють сприятливі умови для активного залучення учнів у процес навчання, підвищують мотивацію та сприяють довготривалому запам'ятовуванню нової лексики.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що сучасні учні є цифровими поколіннями, для яких технології є звичним середовищем. Традиційні підходи до навчання лексики (механічне заучування слів, словникові списки, стандартні вправи) часто сприймаються як неефективні або нецікаві, тоді як інтерактивні ресурси (онлайн-словники, мобільні застосунки, платформи для вивчення мови, відеоуроки, чат-боти) дозволяють забезпечити більш природне, контекстуальне засвоєння лексичних одиниць через їхнє активне використання у комунікативних ситуаціях.

Крім того, сучасні дослідження у галузі методики викладання іноземних мов (праці М. Супрун, Ю. Гордієнко, Г. Швачич, Л. Лозинської та ін.) підтверджують ефективність ІКТ у навчанні лексики, зокрема завдяки їхній адаптивності, можливості багаторазового повторення матеріалу в різних форматах (аудіо, відео, інтерактивні вправи) та використанню штучного інтелекту для персоналізації навчального процесу.

У контексті глобалізації та зростаючої ролі англійської мови у професійній та академічній сферах необхідність ефективного навчання лексики набуває ще більшої значущості. Використання ІКТ дозволяє не лише прискорити процес засвоєння нових слів, а й покращити їхнє активне використання у мовленні, що є критично важливим для досягнення комунікативної компетенції.

Отже, дослідження питання формування лексичної компетенції учнів за допомогою інформаційно-комунікативних технологій є актуальним з точки зору підвищення ефективності навчання, адаптації освітнього процесу до потреб сучасних учнів і використання новітніх цифрових ресурсів для досягнення якісних результатів у вивченні англійської мови.

Об'єкт дослідження це процес формування лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання.

Предметом дослідження виступає методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання з англійської мови.

Мета роботи – розробити та апробувати методику формування лексичної компетенції учнів середнього ступеня навчання за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання англійської мови.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати сутність поняття «лексична компетенція», її структуру та освітні вимоги щодо її формування в учнів ЗЗСО.
- Охарактеризувати можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі навчання лексики англійської мови на старшому етапі навчання та визначити критерії їх педагогічної доцільності.
- Розробити методичну систему вправ із використанням ІКТ, спрямованих на формування лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання.

- Провести експериментальне навчання метою перевірки ефективності запропонованої методики та проаналізувати його результати.

У межах дослідження було використано комплекс **методів**, що забезпечили його наукову обґрунтованість, системність та практичну спрямованість:

1. Теоретичні методи застосовувалися для аналізу, систематизації та узагальнення наукових джерел, що стосуються формування іншомовної лексичної компетенції та використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у навчальному процесі:

- аналіз наукової літератури – для вивчення теоретико-методологічних основ формування лексичної компетенції, чинних освітніх вимог, а також принципів і методів навчання лексики;

- систематизація та узагальнення – для виокремлення ключових підходів до розвитку лексичної компетенції та визначення оптимальних методик її формування за допомогою ІКТ.

2. Емпіричні методи використовувалися для збору практичних даних і перевірки ефективності застосування ІКТ у процесі навчання лексики:

- педагогічне спостереження – для фіксації особливостей використання ІКТ на уроках англійської мови, реакції учнів на цифрові інструменти, рівня їхньої мотивації та залучення до навчального процесу;

- опитування та анкетування – для виявлення ставлення учнів до використання ІКТ у навчанні лексики, визначення основних труднощів і переваг цих методів;

- тестування – для оцінки рівня лексичної компетенції учнів до та після застосування ІКТ у навчальному процесі, що дало змогу визначити ефективність запропонованих методичних підходів.

3. Експериментальні методи використовувалися на етапі апробації методики формування лексичної компетенції за допомогою ІКТ:

- констатувальний експеримент – для визначення початкового рівня сформованості лексичної компетенції учнів та особливостей їхнього ставлення до вивчення лексики за допомогою ІКТ;

- формувальний експеримент – для впровадження розробленої методики та оцінки її впливу на навчальні результати учнів;

- контрольний експеримент – для порівняння результатів експериментальної та контрольної груп після застосування ІКТ, що дозволило зробити висновки щодо ефективності методики.

4. Статистичні методи були використані для обробки та аналізу отриманих даних:

- методи кількісного аналізу – для обробки результатів тестування та анкетування, що дозволило визначити динаміку розвитку лексичної компетенції учнів;

- графічна інтерпретація даних – для наочного представлення результатів дослідження та їх порівняння.

Поєднання теоретичних, емпіричних, експериментальних і статистичних методів дозволило всебічно дослідити проблему формування лексичної компетенції за допомогою ІКТ, виявити найбільш ефективні методичні підходи та оцінити їхню результативність у реальному навчальному процесі.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні методики формування лексичної компетенції учнів у процесі навчання англійської мови з використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). У роботі запропоновано авторську методику використання ІКТ для формування лексичної компетенції, що включає інтерактивні вправи, мобільні застосунки, онлайн-платформи, гейміфікацію та інші цифрові ресурси.

Теоретичне значення дослідження. Результати дослідження сприяють розвитку методики викладання англійської мови та поглиблюють наукове розуміння процесу формування лексичної компетенції за допомогою

цифрових технологій. У роботі: узагальнено та систематизовано сучасні підходи до формування лексичної компетенції, визначено її компоненти та особливості розвитку у шкільній освіті; обґрунтовано роль ІКТ у навчанні іноземної мови та їхню ефективність у забезпеченні індивідуального підходу, підвищенні мотивації та покращенні засвоєння лексичних одиниць. Розроблено класифікацію методів і прийомів навчання лексики з використанням ІКТ, що може бути основою для подальших наукових досліджень у галузі методики викладання іноземних мов.

Практичне значення дослідження. Запропоновані в дослідженні методичні рекомендації можуть бути використані в освітній практиці для підвищення ефективності навчання англійської мови в школах та інших навчальних закладах. Учителі англійської мови можуть застосовувати розроблені вправи та завдання з використанням ІКТ для розвитку лексичної компетенції учнів. Методисти та розробники навчальних програм можуть використовувати результати дослідження для вдосконалення підручників, навчальних планів та інтеграції цифрових технологій у процес викладання іноземних мов. Учні можуть самостійно використовувати запропоновані цифрові ресурси, мобільні застосунки та онлайн-платформи для поглиблення знань і розширення словникового запасу. Адміністрації навчальних закладів можуть впроваджувати запропоновані технології для покращення якості навчання та впровадження сучасних цифрових рішень у шкільну освіту.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені на таких конференціях:

1. XI Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції у європейський простір»
2. IV Міжнародна науково-практична конференція «Modern Science: trends, challenges, solutions»
3. XI Міжнародна науково-практична конференція «Global trends in Science and Education»

Окремі положення дослідження були опубліковані в таких статтях:

- Формування лексичної компетенції учнів за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання англійської мови [16, С. 64].
- Вправи і завдання для формування лексичної компетенції учнів з використанням інформаційно-комунікативних технологій [8, С. 409].
- Критерії відбору інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) на уроках англійської мови [9, С. 488].

Структура дослідження зумовлена її метою та науковими завданнями. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури і додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність і вибір теми дослідження, визначається об'єкт та предмет вивчення, формулюється мета, завдання дослідження, зазначається його наукова значимість, новизна і практична цінність.

У першому розділі розглядаються теоретичні основи формування іншомовної лексичної компетенції учнів у сучасних умовах.

У другому розділі представляється методика формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій.

У загальних висновках підводяться підсумки проведеного дослідження.

Загальний обсяг роботи – 75 сторінок. Список літератури нараховує 52 джерела.

РОЗДІЛ 1.

Теоретико-методологічні основи формування іншомовної лексичної компетенції учнів у сучасних умовах

1.1. Поняття лексичної компетенції та її компоненти

Як підкреслює Дж. Хармер, серед усіх основних компонентів мовної підготовки саме лексика відіграє ключову роль, адже «без запасу слів, навіть мінімального, неможливо опанувати мову. Рівень володіння лексикою значною мірою визначає здатність людини використовувати мову як інструмент спілкування, отримання інформації та пізнання культури її носіїв» [Harmer, с. 78].

Поняття «лексична компетенція» перебуває у центрі уваги багатьох мовознавців і методистів, які розглядають його з позицій теорії мовної компетентності та методики навчання іноземних мов. Сучасні підходи до визначення лексичної компетенції базуються на роботах таких дослідників, як Дж. Річардс, Д. Вілкінс та М. Каналь, які розглядають її як складний комплекс знань і навичок [Richards].

Керуючись визначенням, наведеним у ЗЄР, лексична компетенція – це «знання та вміння користуватися словниковим запасом мови, яка складається з лексичних та граматичних елементів» [Загальноєвропейські, с. 119].

Дж. Хармер трактує іншомовну лексичну компетенцію як уміння людини правильно формулювати власні висловлювання та розуміти мовлення інших, що ґрунтується на складній, динамічній взаємодії відповідних знань, навичок і лексичної обізнаності [Harmer].

За І. Оніщуком, лексична компетенція – це комплекс лексико-семантичних груп, термінології та можливість її використання в мовному дискурсі незалежно від її призначення. Перевагою такого використання є можливість спілкування в будь-якому соціальному середовищі та досягнення комунікативної мети [Onishchuk]. Р. Бургос зазначає, що лексична компетенція формується в результаті регулярного використання певних

лексичних конструкцій, які формуються з індивідуальних знань особи та ідентифікуються з особистого соціального оточення [Burgos].

У нашому дослідженні ми спираємося також на тлумачення лексичної компетенції, запропоноване колективом авторів (О. П. Аматьєва, А. М. Богуш, С. Л. Куліш, С. Ю. Ніколаєва та ін.), які визначають її як «наявність певного запасу лексичних одиниць (ЛО) з урахуванням віку школярів, а також здатність адекватно їх використовувати: правильно вимовляти й писати, граматично організовувати, розуміти на слух і під час читання, застосовувати їх у комунікації з потрібним темпом і в різних значеннях, доречно вживати образні вислови, прислів'я, приказки, фразеологізми для досягнення відповідного комунікативно-функціонального результату» [Методика Ніколаєвої].

Загалом лексична компетенція розуміється як лексичні знання та вміння використовувати мовні засоби в усному й писемному мовленні. Вона виявляється через сформованість умінь основних видів мовленнєвої діяльності — рецепції, продукування, взаємодії та посередництва — і реалізується як в усній, так і в письмовій формах [Загальноєвропейські].

Згідно з проаналізованими науковими джерелами, такими як праці К. Лісовської, Т. Рички [], Н. Сяської [], М. Діна [] та ін., ми визнали за потрібне виразити компетенцію наступним визначенням: сукупність знань, умінь і компетенцій, необхідних для спілкування; властивості особистості, необхідні для здійснення конкретної діяльності; це освітня система зі складною структурою, яка включає здатність людини виконувати різні завдання, тобто знати, як вирішувати проблеми, досвід і здатність досягати цілей у певних видах діяльності. Тому лексичну компетенцію доцільно трактувати так: лексична компетенція є невід'ємною частиною спілкування та компонентом лінгвістичної компетенції, її формування триває як завершений процес, у якому умовно можна виділити кілька рівнів.

Під рівнем сформованості та розвитку лексичної компетенції науковці [Bashkir; Din; Shandra] розуміють вміння учнів розв'язувати задачі, пов'язані

з вивченням іншомовних слів, оскільки набуті знання та відповідні вміння вони використовують у мовленні.

Уважно вивчивши думки щодо різних компонентів лексичної компетенції, ми узагальнили їх: визначивши, що вони відрізняються один від одного за своєю специфічною функцією, ми визнали за необхідне рекомендувати та коротко описати наступні компоненти:

1) Когнітивний компонент лексичної компетенції. Він представлений лексичними знаннями. Лексичне знання означає охоплення лексичної одиниці даної мови, знання значення певного лексико-семантичного варіанта, словотвору, зокрема фонетичного, графічного, граматичного, морфологічного, словотвірного, лексичного, семантичного, синтаксичного шарів мови [Hamdamova];

2) Операційно-діяльнісний компонент лексичної компетенції. Цей компонент готовий до передачі змісту комунікативного змісту як засобу спілкування і являє собою вміння та навички передачі слів відповідно до лексичних норм мови [Hamdamova];

3) Результативно-практичний або процесуальний компонент лексичної компетенції включає стратегію засвоєння слова, яка включає певні дії над словом. Ці стратегії відображають модель вторинної мовної особистості, модель засвоєння нерідної мови та культурної системи [Solomko].

Ці стратегії за своїм змістом виконують такі завдання: семантичну, мовну систематизацію, когнітивно-концептуальну (лінгвокультурну), неперервний пошук смислів у широкому соціокультурному контексті; відбирання та збирання мовних засобів, розширення мовної бази, перетворення досліджуваної мови в упорядковану, персоніфіковану систему, усвідомлення національно-культурної самобутності на рівні міжкультурної комунікації [Solomko].

4) Соціокультурний компонент лексичної компетенції. Цей компонент, відповідно до свого завдання, передбачає знання культурного

різноманіття словосполучень або лексичних одиниць, володіння лексичними зразками офіційного та неофіційного стилю.

5) **Рефлексивний компонент** лексичної компетенції охоплює спеціально-практичні стратегії, спрямовані на засвоєння мовних засобів у процесі самостійного опанування мови, включення у різні ситуації мовленнєвої взаємодії та використання іноземної мови як інструмента виконання лінгвістичних завдань. Він безпосередньо пов'язаний із самоконтролем, тобто якістю особистості, що проявляється в її активності, автономності та здатності до самокорекції [Сяська]. Пізнавальний компонент забезпечує формування знань про лексичні одиниці та механізми їх подальшого застосування, тоді як діяльнісно-практичний компонент відповідає за вміння доречно вживати й сприймати лексичні одиниці у процесі реального спілкування. Рефлексивний компонент, у свою чергу, допомагає оцінювати правильність і точність використання набутої лексики, а поведінковий — формує навички самостійної роботи з лексичним матеріалом [Полянiчко, с. 145].

Для учнів лексична компетенція тісно пов'язана з комунікативною компетентністю й виступає її невід'ємною складовою, оскільки визначає якість оперування мовним матеріалом у різних видах мовленнєвої діяльності. Як складова лінгвістичної компетенції, вона охоплює: знання словникового складу мови (окремих слів і фразеологізмів); уміння визначати значення слова в контексті з урахуванням семантичних відношень (синонімії, антонімії, відповідності тощо); здатність використовувати стійкі словосполучення у роботі з текстом; уміння будувати речення згідно з комунікативним завданням. Таким чином, лексична компетенція є комплексним мовним утворенням, що пов'язане з формуванням фонетичної та граматичної компетенцій [Hamdamova]. На думку лінгвістів, зокрема Дж. Хармера, вона включає лексичні знання, навички та загальну мовну обізнаність (language awareness), які забезпечують можливість ефективного функціонування у всіх видах мовленнєвої діяльності [Harmer].

Представимо сказане схематично.

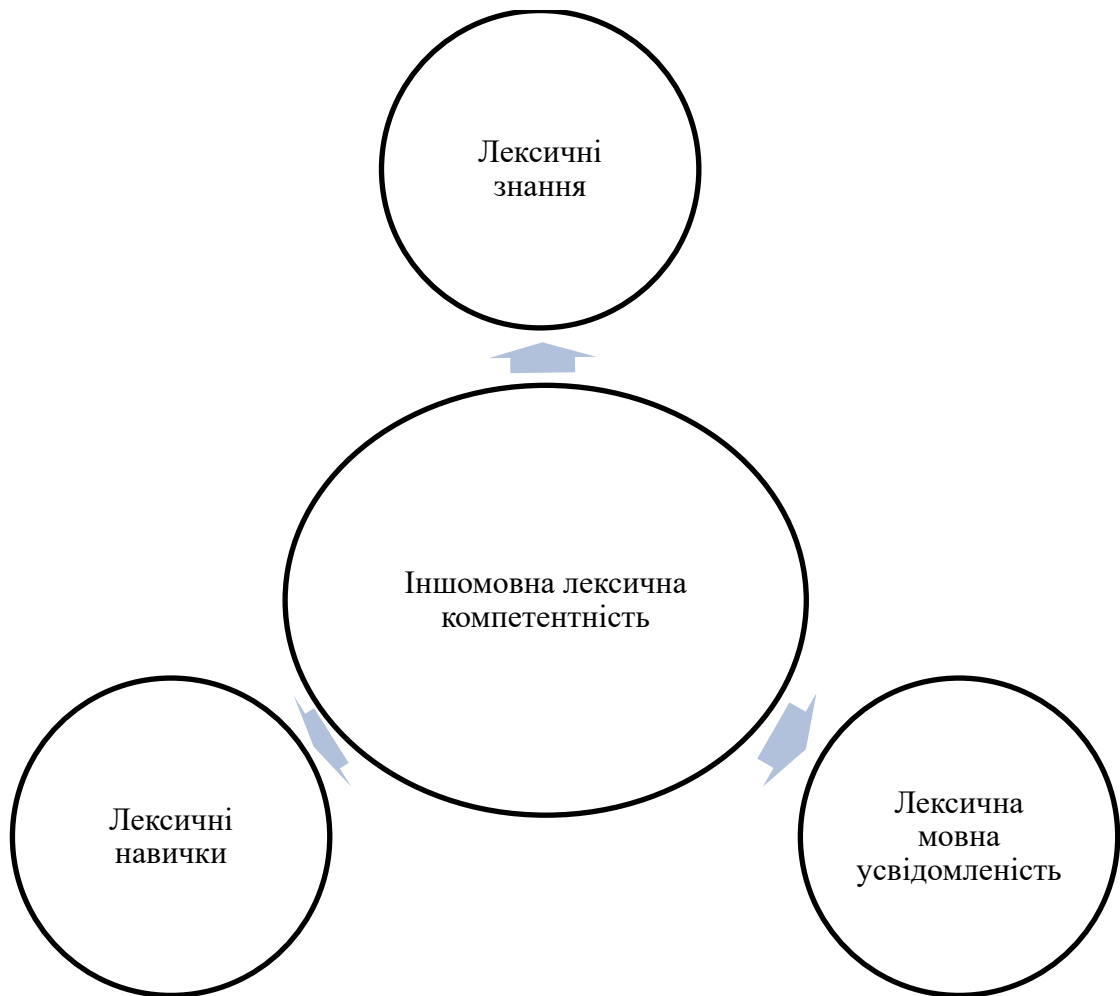

Рисунок 1.1. Компоненти іншомовної лексичної компетенції

Розглянемо компоненти іншомовної лексичної компетенції докладніше.

У лінгвістичній літературі під **лексичними знаннями** розуміють відображення у свідомості учня результатів пізнання лексичної системи іноземної мови у формі уявлень про її структуру та правила користування нею. До таких знань належать: усна й письмова форма слова; семантика, що охоплює денотативне та конотативне значення; відносна цінність слова та його здатність вступати у синонімічні, антонімічні, омонімічні й паронімічні відношення, а також мати стилістичну й соціокультурну забарвленість; синтаксична й лексична сполучуваність слова; правила словотворення (складання слів, конверсія тощо); знання типів словників; розуміння основних понять, пов'язаних зі структурою слова (корінь, префікс, суфікс);

усвідомлення подібностей і відмінностей між лексичними системами рідної та іноземної мов [Смоліна, с. 17].

Лексичні мовленнєві навички трактуються як уміння інтуїтивно правильно утворювати, уживати та розуміти іншомовну лексику на основі сформованих мовленнєвих зв'язків між слухо-мовленнєво-моторною та графічною формами слова й його значенням, а також між словами іноземної мови всередині лексичної системи [Методика, с. 84].

Лексичну навичку можна вважати сформованою, якщо вона володіє такими якостями, як автоматизм, стійкість, гнучкість і «свідомість». Автоматика забезпечує швидкість, економічність, плавність руху мови, низький рівень завантаження, готовність до підключення. Стабільність розглядається як несприйнятливість до будь-якого впливу, такого як втручання в рідну мову. Іншу характеристику мовленнєвих навичок – гнучкість – вчені трактують двояко: а) як здатність вирішувати нові ситуації; б) як уміння працювати над новим мовленнєвим матеріалом. Ці якості не пов'язані з умінням, а формуються в процесі створення автоматизму і стійкості, при виконанні певних вправ [Caro].

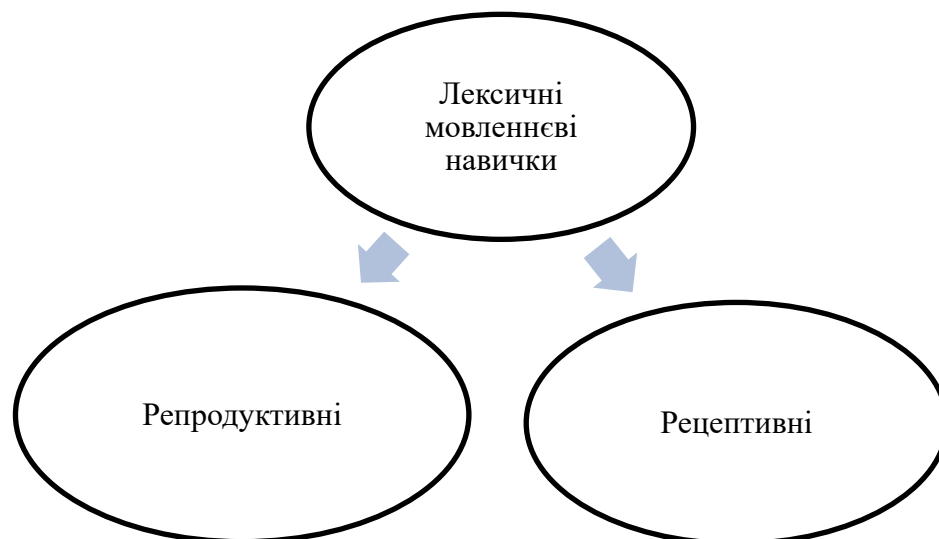

Рисунок 1.2. Види лексичних мовленнєвих навичок

Розрізняють два основні типи лексичних навичок — рецептивні та репродуктивні. Рецептивні лексичні навички охоплюють уміння сприймати й розуміти лексичні одиниці в усній і писемній формах мовлення. Вони передбачають: упізнавання, розрізнення та ідентифікацію звукової й графічної форми слова; установлення зв'язку між лексичною одиницею та відповідним предметом чи явищем; а також уміння робити обґрунтоване припущення щодо значення незнайомої лексичної одиниці на основі контексту або структурних ознак.

Для рецептивної лексичної навички автоматизм розуміється як повне знання і розуміння слова в мовленні, поетапне скорочення операцій порівняння, швидке прийняття рішення про цінність і значення слова. Стійкість лексичних навичок виявляється в здатності протистояти різноманітним впливам. Для рецептивних лексичних навичок гнучкість означає швидке розпізнавання нових слів у різних текстах і комбінаціях [Caro].

Репродуктивні лексичні навички розуміють як уміння активно використовувати лексичні одиниці в усному та писемному мовленні. Вони включають: виклик слова з довготривалої пам'яті; його точне й доречне відтворення у зовнішньому мовленні; швидке поєднання лексичної одиниці з іншими словами відповідно до правил лексичної сполучуваності для утворення синтагм і фраз; вибір стилістично прийнятної форми (офіційної чи неофіційної) залежно від комунікативної ситуації [Смоліна, с. 16].

Завершальним компонентом лексичної компетенції є **лексична мовна усвідомленість**, яка відображає взаємодію лексики з фонетичними та граматичними засобами мови, а також лінгвістичну спостережливість учня — здатність помічати закономірності, узагальнювати їх у вигляді правил і контролювати правильність використання слів під час мовлення. Оскільки лексика засвоюється не заради самого запам'ятовування, а для ефективного спілкування, вона має функціонувати у взаємозв'язку з граматичними, фонетичними та навіть невербальними засобами мовлення.

Отже, лексична компетенція є ключовим структурним елементом комунікативної компетентності, необхідної для повноцінного володіння англійською мовою. Вона охоплює не лише знання лексики, а й уміння використовувати її відповідно до контексту, мовленнєвих норм, граматичних вимог і стилістичних особливостей у процесі усного та писемного спілкування.

1.2. Чинні освітні вимоги до формування лексичної компетенції учнів

У світлі вимог Державного стандарту, учні старшої школи повинні мати достатній лексичний мінімум, який відповідає рівню B1-B2. Розглянемо це питання більш детально.

Відомо, що практичною метою навчання ІМ є розвиток комунікативної компетенції, яка має складну структуру, з 4 лініями:

- *мовна* (навчання лексики, граматики, фонетики і т.д.);
- *мовленнєва* (навчання усного, писемного мовлення, читання та аудіювання);
- *соціолінгвістична* (навчання соціокультурної та соціолінгвістичної компетенцій та країнознавчих знань);
- *діяльнісна* (розвиток стратегічної компетенції) [Державний стандарт].

Навчання лексики є складовою реалізації мовної лінії Стандарту, вимогами якого старших школярів загальноосвітньої школи є оволодіння комунікативною компетенцією на рівні B1-B2.

Рівень B1 вказує на те, що користувач має відповідати наступним вимогам:

- має достатній активний словниковий запас, що дозволяє мовцю виразити свої думки щодо наступних тем: сім'я, робота, хобі, інтереси, подорожі, буденні події тощо;

- активний словниковий запас використовує доцільно, але трапляються помилки при вираженні власної думки на більш складні чи незнайомі теми;
- вільно спілкується на загальноприйнятій темі в межах власної сфери інтересів;
- наводить аргументи, причини, а також пояснює плани та дії відповідно до теми спілкування [Загальноєвропейські].

Рівень B2 передбачає більш просунутий рівень оволодіння мовою.

Досягнувши його мовець:

- має хороший активний словниковий запас;
- доцільно використовує лексичні одиниці, які пов'язані із загальновідомими темами;
- змінює формулювання, щоб уникнути повторів, але все ще є деякі лексичні прогалини, які можуть викликати вагання щодо доцільності їх вживання.
- надає чіткі, систематичні описи та презентації з широкого кола питань із висвітленням важливих моментів та відповідних деталей;
- наводить чіткі аргументи із поясненнями щодо актуальних питань, вказуючи на переваги та недоліки [Загальноєвропейські].

Вивчення іншомовної лексики передбачає не лише опанування базових лексичних навичок, а й розвиток умінь вільно й доречно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях, формулювати та аргументувати власну позицію, брати участь у дискусіях, оцінювати моральні, соціальні, історичні та інші сучасні проблеми, а також досягати взаєморозуміння та ефективної взаємодії з іншими людьми. Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР), увесь зміст навчання іноземної мови структурується за чотирма сферами спілкування: особистою, професійною, освітньою та громадською, які у ЗЄР визначаються як домени [Загальноєвропейські]. Особистий домен охоплює теми, пов'язані з самопрезентацією, родиною,

друзями, дозволяям, харчуванням, природою, погодою та екологічними проблемами. Професійний домен включає теми, що стосуються реальної або майбутньої професійної діяльності учня. Освітній домен охоплює питання, пов'язані з навчанням: шкільні предмети, система освіти в Україні та англomовних країнах, типи навчальних закладів, літературні жанри, діячі культури, театральне та музичне мистецтво, телебачення, кінематограф, молодіжні рухи, науково-технічний прогрес, засоби комунікації, подорожі, спорт тощо. Громадський домен реалізується через вивчення суспільних та культурних тем, зокрема історії, населення, політичного устрою, традицій, визначних місць і транспорту англomовних країн [Загальноєвропейські].

Згідно з чинною Програмою з іноземної мови для закладів загальної середньої освіти, у старшій школі вивчаються лексичні теми, що належать до особистісної, публічної та освітньої сфер спілкування [Навчальні програми]. До особистісної сфери належать теми про себе, родину, друзів, повсякденне життя, дозволяям, харчування, природу, екологічні проблеми. Публічна сфера охоплює питання, пов'язані з англomовним світом, місцем України у глобальному контексті, культурою, мистецтвом, музеями, театром, видами мистецтва тощо. Освітня сфера зосереджується на темах, пов'язаних із навчанням в Україні та за кордоном, вибором майбутньої професії, а також науково-технічним прогресом [Навчальні програми].

Наш аналіз засвідчив, що в межах зазначених сфер спілкування можна виокремити конкретні лексичні теми, рекомендовані ЗЄР. Їх класифікацію та відповідність доменам подано у Таблиці 1.1.:

Таблиця 1.1.

Співвідношення лексичних тем і сфер спілкування ЗЄР, що вивчаються учнями старшого етапу (рівень B1-B2)

Сфери спілкування	Теми за матеріалами Програми	Теми за матеріалами ЗЄР
I. Особистісна	10 клас: <i>Моя родина, друзі, я:</i> стосунки в родині; стосунки з однолітками; характер людини. <i>Дозвілля:</i> спорт; проведення вільного часу. <i>Навколишній світ:</i> люди і природа, екологічні проблеми. <i>Наука і технічний прогрес.</i> 11 клас: <i>Моє місце в світі:</i> здоровий спосіб життя в родині; захист прав дитини; гендерні стосунки. <i>Дозвілля:</i> особистісні пріоритети; відпочинок на природі; улюблені розваги молоді в Україні та англомовному світі.	- Інформація про себе та свою сім'ю, дозвілля та хобі. - Інформація про навколишній світ та людину у ньому.
II. Публічна	10 клас: <i>Англомовний світ і Україна:</i> культура і мистецтво; види мистецтва; видатні митці; музеї, виставки, галереї. 11 клас: <i>Мистецтво:</i> культура і види мистецтва; видатні митці; музеї і виставки; молодь і мистецтво. <i>Сучасний англомовний світ:</i> загальні відомості про Канаду, Австралію та Нову Зеландію.	Загальна інформація про англомовний світ, мистецтво та культура.
III. Освітня	10 клас: <i>Освіта:</i> в англомовних країнах та в Україні; вибір професії.	Вибір майбутньої професії, освіта в

	11 клас: <i>Шкільне життя:</i> міжнародні освітні програми; досвід навчання за кордоном; плани на майбутнє; вибір професії. <i>Наука і технічний прогрес:</i> видатні науковці та наукові премії; техногенні катастрофи; наукові відкриття і досягнення; науковий пошук і фантастика.	англомовних країнах, загальні відомості про науково-технічний прогрес.
--	--	--

Формування лексичної компетенції передбачає насамперед опанування і закріплення учнями лексичних одиниць (ЛО), під якими розуміють не лише окремі слова, а й стійкі словосполучення та ідіоми. Лексична одиниця є мовним знаком, що характеризується єдністю форми й змісту; при цьому «форма» охоплює її зоровий, слуховий, артикуляційний та рукомоторний образ [Смоліна]. До ЛО належать слова, сталі словосполучення — як номінативні (The British Commonwealth), так і фразеологічні (It rains cats and dogs), а також клішовані вирази типу What's your name?. Усі ці одиниці становлять зміст навчання лексики. Згідно з програмою з іноземної мови для старшої школи, лексичний матеріал обмежується певним мінімумом, що включає реальний (активний і пасивний) та потенційний словники [Навчальні програми].

До **реального словника** входять лексичні одиниці активного мінімуму, які учні засвоюють для використання в усному та писемному мовленні, а також пасивного мінімуму — ЛО, які опрацьовуються рецептивно й лише розпізнаються при читанні та аудіюванні [методика Бігич]. За С. Смоліною, активний лексичний мінімум охоплює слова, якими учні мають користуватися для вираження власних думок і розуміння мовлення інших; його метою є формування такого обсягу лексики, що забезпечить точне, логічне та зрозуміле висловлювання [Смоліна]. Пасивний лексичний

мінімум, за визначенням Н. Кияк, включає лексику, яку учні повинні лише розуміти під час сприймання інформації на слух чи під час читання [Кияк]; його обсяг у тих, хто вивчає мову, має бути більшим за активний, оскільки під час комунікації їм необхідно орієнтуватися у значно ширшому колі мовленнєвих ситуацій.

Потенційний словник складають лексичні одиниці, значення яких учні можуть самотійно здогадатися, хоча вони не входили до їхнього попереднього мовленнєвого досвіду [методика Бігич]. До нього належать інтернаціональні слова (revolution, constitution, class), лексеми, подібні за звучанням або написанням до рідної мови (film, avocado), складні слова, утворені від знайомих компонентів (writer, well-behaved), нові значення багатозначних слів (go away, look through), а також слова, значення яких визначаються на основі контексту [Мисечко]. Саме потенційний словник відіграє важливу роль у вдосконаленні лексичної компетенції, адже забезпечує здатність учнів орієнтуватися в нових ситуаціях та розширювати власний словниковий запас завдяки контекстуальним підказкам.

Отже, лексична компетенція старшокласників передбачає не лише достатній словниковий запас (активний, пасивний і потенційний), а й уміння правильно писати й вимовляти іншомовні слова, розуміти їх значення, добирати синоніми та антоніми, орієнтуватися у фразеології англійської мови та ефективно використовувати її у власному мовленні.

1.3. Етапи та методи формування лексичної компетенції на основі інформаційно-комунікаційних технологій

Процес формування лексичної компетенції охоплює п'ять взаємопов'язаних компонентів (див. Рис. 1.3.). **Мотиваційний компонент** визначає цілі та мотиви засвоєння лексики й стимулює пізнавальну активність учнів у вивченні іноземної мови. **Пізнавальний (когнітивний) компонент** забезпечує сформованість знань про лексичні одиниці та їх

подальше застосування на практиці. **Практичний компонент** відповідає за вміння правильно використовувати та сприймати лексичні одиниці під час комунікації. **Рефлексивний компонент** сприяє аналізу рівня володіння вивченою лексикою та правильності її використання у мовленні. **Поведінковий компонент** формує здатність учнів самостійно працювати з лексичним матеріалом, удосконалюючи власний словниковий запас [Bush].

Рисунок 1.3. Складові процесу формування лексичної компетенції

Аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел показує, що формування та розвиток лексичної компетенції охоплює чотири основні напрями. **Перший напрям** — **збагачення словникового запасу**, тобто засвоєння учнями нових слів і нових значень уже відомих лексичних одиниць шляхом поступового поповнення особистого лексикону. **Другий напрям** — **уточнення словникового запасу**, що передбачає словниково-стилістичну роботу, спрямовану на підвищення точності, гнучкості та виразності мовлення. Він включає: з'ясування значень слів, які були недостатньо засвоєні; розміщення їх у різних контекстах; зіставлення та протиставлення з іншими словами; опанування лексичних сполучень, зокрема фразеологізмів; розуміння

алегоричних значень; засвоєння багатозначності та синонімії разом із тонкими семантичними відтінками в межах синонімічних рядів. **Третій напрям — активізація лексики**, який полягає у перенесенні максимальної кількості слів із пасивного словника до активного. Для цього ЛО активно вводяться у висловлювання різних типів: перекази, бесіди, розповіді, письмові роботи. **Четвертий напрям — вилучення нелітературних лексем** із активного словника й переведення їх у пасивний, що стосується діалектизмів, просторіччя та жаргонізмів, засвоєних під впливом мовного оточення [Караман].

Усі зазначені напрями взаємодіють між собою й доповнюють один одного, забезпечуючи системний розвиток словникових умінь учнів. Процес формування іншомовної лексичної компетенції базується на тісній єдності розвитку лексичного запасу та комунікативної діяльності: лексична компетенція формується саме в процесі спілкування, тоді як комунікативна компетентність учнів зростає у міру збагачення, уточнення та активізації їхнього словникового запасу.

Існує чотири основні підходи до вивчення нової лексики: інтуїтивний, свідомо-зіставний, функціональний та інтенсивний [Richards].

Інтуїтивний підхід базується на встановленні безпосереднього зв'язку між словом і його значенням без залучення рідної мови. Засвоєння відбувається через багаторазове повторення та імітацію природного мовного середовища. Активне використання нової лексики здійснюється у ситуаціях, наближених до реального спілкування.

Свідомо-зіставний підхід орієнтований на пояснення значення та форми слова, однак без акценту на особливості його вживання. Автоматизація засвоєння відбувається через порівняння з рідною мовою, переклад, виконання некомунікативних вправ і відповіді на запитання. Самостійне використання лексичних одиниць у мовленні залишається в межах навчального контексту.

Функціональний підхід передбачає вивчення значення слова у його природному контексті, що стимулює мотивацію до його використання. Автоматизація здійснюється через самостійний вибір і комбінування нових лексичних одиниць у процесі формулювання думок. Цей підхід передбачає одночасне опрацювання форми, значення та функції слова, використовуючи умовно-комунікативні вправи. Застосування нової лексики відбувається під час виконання комунікативних завдань.

Інтенсивний підхід характеризується багаторазовим пред'явленням великої кількості лексичних одиниць у діалогах та полілогах. Використовуються як перекладні, так і безперекладні методи пояснення значення. Відтворення лексичних одиниць здійснюється у контексті, а засвоєння – за допомогою невербальних засобів комунікації. Автоматизація мовлення відбувається у керованих ситуаціях спілкування, що передбачає розігрування сценки, імпровізацію та використання лексики в різних умовах комунікації [Richards].

Формування лексичної компетенції може здійснюватися як безпосередньо, так і опосередковано. Воно реалізується поетапно — шляхом включення у навчальний процес системи вправ, поєднаних із відповідним змістовим наповненням і ситуативними умовами комунікативної взаємодії [Лісовська].

Передусім розвиток лексичної компетенції передбачає опанування правильної вимови та написання слів. Учень має ознайомитися з будовою слова, уміти розрізняти його морфеми та знати найуживаніші похідні та граматичні форми. Наступним кроком є засвоєння синтаксичних зв'язків слів у словосполученнях і реченнях, а також розуміння порівняльного, емоційного й прагматичного значення лексичних одиниць. Важливо також опанувати систему лексичних взаємозв'язків: синонімію, антонімію, гіпонімію та інші семантичні відношення, що забезпечують точність і виразність мовлення [Лісовська].

Основними завданнями при оволодінні словниковим запасом для його послідовного плавного відтворення в мовленні є: знаходження в пам'яті значення слова (отже, його потрібно туди попередньо закласти); його правильна артикуляція, що означає опанування його фонетичної форми; словосполучення за семантичною складністю та за граматичними нормами; включення слів у мовлення, формування висловлювання [Сяська, с. 21]. Таким чином, метою формування іншомовної лексичної компетенції учнів є сукупність продуктивно-рецептивних сформованих лексичних навичок. Їх формування вважають метою вивчення лексичного матеріалу. Успішність засвоєння навичок залежить від уміння учнів спостерігати, порівнювати й аналізувати мовні явища, вміння вгадувати значення слова поза контекстом, а також працювати з різними словниками тощо.

Формування лексичної компетенції нерозривно пов'язане з розвитком у школярів лексичних навичок. У науковій літературі лексичні навички часто визначають як «автоматизовану здатність правильно добирати лексичну одиницю та поєднувати її з іншими словами в усному й писемному мовленні, а також автоматизовано сприймати й розпізнавати лексичні одиниці під час аудіювання та читання» [Саго].

Дослідники підкреслюють, що формування іншомовної лексичної компетенції відбувається поетапно і пов'язане з розвитком умінь виконувати комунікативні завдання, спрямовані на практичне використання лексики у процесі спілкування. Цей процес ґрунтується на засвоєних учнями знаннях, уміннях, навичках і мовленнєвих здібностях [Козьміна].

Аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Козьміної, Л. Гурєвої, Л. Калініної, І. Самойлюкевич та ін.) засвідчує, що всі автори виділяють три основні етапи формування лексичної компетенції:

- 1) ознайомлення з новими лексичними одиницями;
- 2) рецептивно-репродуктивне тренування;
- 3) комунікативна практика.

Метою першого етапу є введення нових ЛО, пояснення їх значення та забезпечення первинного засвоєння. Другий етап спрямований на відпрацювання форми та значень нових ЛО, а також на тренування їх уживання на рівні словосполучення та фрази. Третій етап передбачає надання учням можливостей використовувати нові лексичні одиниці у реальних комунікативних ситуаціях та різних видах мовленнєвої діяльності [Професійно-методична, с. 18-19].

Таким чином, у процесі формування лексичної компетенції активного мінімуму вітчизняні методисти традиційно виокремлюють три ключові етапи:

- 1) орієнтовно-підготовчий етап (ознайомлення з новими лексичними одиницями);
- 2) тренувальний етап (автоматизація дій учнів із новими ЛО на рівні словоформи, словосполучення, фрази чи речення);
- 3) ситуативно-варіативний етап (ситуативне використання засвоєних ЛО в усному та писемному мовленні, а також контекстне розуміння під час читання та аудіювання) [Ніколаєва].

На орієнтовно-підготовчому етапі реалізуються такі дії: презентація й семантизація нової лексики в мовленнєвій ситуації за допомогою рецептивних вправ, з урахуванням особливостей кожної ЛО та її належності до активного мінімуму й рівня навчання.

С. Ю. Ніколаєва поділяє способи семантизації активної лексики на перекладні та безперекладні.

Перекладні способи семантизації:

- однослівний переклад (school – школа, read – читати);
- багатослівний переклад (attractive – привабливий, симпатичний, цікавий тощо);
- пофразовий переклад (Hello! My name is... I'm... – Привіт. Мене звати... Мені... років);

- пояснення або тлумачення значення ЛО рідною мовою (small – маленький, означає розмір);

- дефініція рідною мовою (clock – прилад для вимірювання часу).

Безперекладні способи семантизації:

- наочна семантизація — демонстрація предметів, картинок, жестів, рухів тощо;

- мовна семантизація, що включає:

- а) використання контексту або ілюстративного речення (The basket weighs 5 pounds);

- б) зіставлення з відомими словами за принципом антонімії чи синонімії (quick – slow);

- в) дефініцію іноземною мовою (a teenager is a person from 13 to 19 years of age);

- г) тлумачення іншомовною мовою (sir – a respectful term to address a man) [Ніколаєва].

Усі перелічені способи забезпечують ефективне первинне засвоєння лексики та створюють основу для подальшої автоматизації й комунікативного використання нових лексичних одиниць.

Безперекладні способи семантизації загалом вважаються більш результативними, оскільки вони активізують мислення учнів і сприяють глибшому запам'ятовуванню нових ЛО [Столяр]. На старшому етапі ЗЗСО доцільно застосовувати такі методи семантизації:

- наочні — використання ілюстрацій, предметів, міміки, жестів;
- вербальні — подання дефініцій, добір антонімів і синонімів, мовна семантизація [Столяр].

При цьому саме вербальні способи посідають провідне місце, адже вони дозволяють працювати з абстрактною лексикою та сприяють розвитку мовних здібностей учнів значно більшою мірою, ніж наочні.

Основним методом навчання лексики є **метод вправ**, тому важливо визначити їх види, які забезпечують введення та активізацію ЛО активного

мінімуму. Ключовими є рецептивно-репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні вправи, у процесі яких учні сприймають зразок мовлення (ЗМ) і виконують з ним певні дії — усно або письмово. Прикладами таких завдань є:

- імітація ЗМ (Teacher: *I like adventurous films. Say that you like the same type of films.*);
- відповіді на альтернативні запитання (*Do you like tea or coffee?*);
- підстановка у ЗМ (Teacher: *I am fond of horror films. And you? — I am fond of comedies.*);
- завершення ЗМ (Complete: *“The Picture of Dorian Gray” by Oscar Wilde is... — ...a novel.*);
- розширення ЗМ (Teacher: *“To Kill a Mockingbird” is a short story.* — *You aren’t right. “To Kill a Mockingbird” is a novel.*);
- самостійне використання ЛО у власному висловлюванні (*Tell the class about your favourite novel... My favourite poem is “My heart’s in the Highlands” by Robert Burns.*).

Такі вправи створюють умови для поступового переходу від ознайомлення з лексикою до її реального функціонування у мовленні.

Прикладами застосування рецептивних і рецептивно-репродуктивних вправ можуть бути такі завдання:

- повторення слів і словосполучень за вчителем (*industrious, hard-working, polite, successful* тощо);
- розміщення слів в алфавітному порядку (*friendly, ambitious, diligent, rude, smart, intelligent* → *ambitious, diligent, friendly, intelligent, rude, smart*);
- добір слів, що відповідають / не відповідають темі (*teacher, driver, reader, cook, policeman* тощо);
- називання слова за його зображенням або за поданою дефініцією (*a politician who is in charge of a government department... — minister*);
- добір синонімів чи антонімів (*industrious/hard-working — lazy; polite — rude; sunny — cloudy*);

- знаходження українських відповідників усталеним англійським виразам (*break a leg* – ні пуху, ні пера).

Для автоматизації дій учнів із ЛО пасивного та потенційного словників використовуються переважно рецептивні й рецептивно-репродуктивні вправи, оскільки на цих етапах школярі знайомляться насамперед із формою слова, а його значення визначають шляхом виконання певних дій. До таких вправ належать:

- визначення значення слова в конкретному контексті (за словником) *cool customer* – *someone who is calm and in total control of himself*;
- вибір правильного значення слова з кількох варіантів (*copy n* – *something that is made to be exactly like another thing; one of many identical books; something written to be printed in a newspaper*);
- заповнення пропусків у тексті під час читання (*The 50th birthday of the LEGO brick... there was plenty to _____. tell / celebrate / keep / delegate*);
- знаходження інтернаціональних слів у тексті (*energy, system, constant, principle* тощо);
- визначення значень похідних слів, утворених за допомогою афіксів (*help* – *helpless*; *polite* – *impolite*; *understanding* – *misunderstanding*).

Отже, навчання лексики реалізується у три послідовні етапи й потребує використання різних типів вправ відповідно до мети кожного етапу (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Співвідношення етапів і типів вправ, що використовуються у навчанні іншомовної лексики учнів

Етапи	Типи вправ	Приклади вправ
I етап: орієнтовно- підготовчий	Рецептивні некомунікативні вправи	• Match names to the pictures; • Match names to the pictures; • Match names to the descriptions;

		• Cross the odd word; • Which of the words does not belong to..?
	Рецептивно-репродуктивні некомунікативні вправи	• Look at the pictures and answer the alternative questions; • For each animal give the name of its young from the list.
II етап: тренувальний	Репродуктивні умовно-комунікативні вправи	• Repeat a sentence if you agree/disagree; • Fill in the blanks; • Complete the sentences. • Ask each other about kinds of
	Репродуктивні комунікативні вправи	- sports you like best of all; • Retell the main idea of the text.
III етап: ситуативно-варіативний	Продуктивні умовно-комунікативні вправи	• Describe the pictures using suggested adjectives; • Comment on the proverb;
	Продуктивні комунікативні вправи	• Compile a microdialogue as if you are looking for a railway station.

Отже, аналіз досліджуваного питання дає змогу стверджувати, що процес формування лексичної компетенції учнів передбачає застосування різних типів вправ. На цьому етапі доцільно використовувати вправи на імітацію, підстановку, трансформацію зразка мовлення (інформативну, негативну, імперативну, емоційну), а також завдання на відповіді до запитань, повідомлення чи запит інформації, спонукання до дії тощо. Саме

різноманіття типів і видів вправ забезпечує формування в учнів лексичних навичок, які дозволяють коректно вживати, утворювати й розуміти іншомовні лексичні одиниці, спираючись на мовленнєві лексичні зв'язки та взаємозв'язки між словами іноземної мови [Ніколаєва].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) займають важливе місце у системі засобів формування лексичної компетенції. Для підвищення ефективності навчання та покращення підготовки учнів активно використовуються комп'ютер, компакт-диски, веб-ресурси, ЦОРИ (цифрові освітні ресурси), інтерактивні моделі, електронна пошта та інші цифрові інструменти. Багато дослідників підкреслюють, що ІКТ сьогодні слід розглядати як один із провідних засобів навчання [Педагогічні технології, с. 13].

Практика демонструє, що ключову роль у сучасному освітньому процесі відіграє саме Інтернет. По-перше, він виступає потужним ресурсом для пошуку інформації під час підготовки до занять як учнів, так і вчителів, що значно пришвидшує навчальний процес, економить час і забезпечує доступ до широкого спектра джерел. Особливо цінним є використання електронних бібліотек, які надають швидкий доступ до великої кількості довідкових матеріалів та навчально-методичних ресурсів. По-друге, Інтернет відкриває додаткові можливості для комунікації між учителем і здобувачами освіти: участь у тематичних форумах, чатах, онлайн-обговореннях створює сприятливе середовище для формування лексичних навичок і вдосконалення мовлення.

ІКТ значно оптимізують процес навчання лексики, зокрема й у частині контролю знань: чимало освітніх платформ містять онлайн-тести з миттєвим зворотним зв'язком. Учень отримує результат одразу — у вигляді оцінки, коментаря або рекомендацій, що робить контроль швидким і прозорим.

Сучасні технології надають широкі можливості для зберігання, систематизації, обробки та подання будь-якого обсягу лексичного матеріалу. Наразі існує велика кількість освітніх платформ і сервісів, які істотно

розширюють потенціал викладання та вивчення лексики як у класі, так і в дистанційному форматі.

До основних видів ІКТ, що застосовуються у навчанні лексики англійської мови, належать мультимедійні засоби, електронні словники й корпуси, мобільні додатки, інтерактивні платформи для вивчення мов, подкасти, відео- та відеокласти, а також засоби штучного інтелекту.

По-перше, мультимедійні засоби (презентації, інтерактивні вправи, відео та аудіоматеріали) дають змогу створювати візуально й аудіально насичене середовище, яке стимулює кращу запам'ятовуваність нової лексики. Поєднання тексту, зображення, звуку й анімації відповідає принципам мультимодального навчання та враховує різні стилі сприйняття інформації.

Широке застосування мають аудіо- та відеоресурси, зокрема подкасти й відеокласти. Вони сприяють розвитку лексичної компетентності через автентичні матеріали, які моделюють ситуації реального спілкування. Подкасти допомагають учням занурюватися в різні тематичні контексти, розширюючи словниковий запас, тоді як відео дозволяє поєднувати слухове й візуальне сприйняття.

По-друге, значну роль відіграють електронні словники, корпуси та глосарії. Вони не лише забезпечують швидкий доступ до значень і прикладів уживання слів, а й дозволяють аналізувати лексику в реальному мовленнєвому контексті. Корпусні технології дають можливість вивчати колокації, частотність та прагматичні особливості вживання слів, що сприяє глибшому розумінню лексичних одиниць.

У формуванні лексичної компетенції можуть бути використані різноманітні мобільні застосунки. Наприклад, вчитель може будувати навчальні завдання із застосуванням таких додатків:

- 750 Words (додаток, який пропонує щоденно писати по 750 слів),
- Hemingway (додаток, який допомагає у процесі створення тексту шляхом внесення фундаментально необхідних виправлень),

- Graph Words (пропонує найбільш вдалі синоніми та антоніми до певного слова чи фрази).

Такі мобільні додатки як Duolingo, Quizlet, Memrise, LingQ тощо стали популярними завдяки гнучкості та доступності. Вони пропонують широкий спектр вправ на закріплення лексики: картки (flashcards), тести, інтерактивні ігри. Такі додатки враховують принцип повторення та гейміфікації, що сприяє довготривалому збереженню лексичних одиниць у пам'яті.

До ІКТ належать також інтерактивні освітні платформи (Edmodo, Moodle, Google Classroom, Kahoot, LearningApps), які дозволяють організовувати навчання у змішаному чи дистанційному форматі, створювати словникові тренажери, квести та командні ігри для засвоєння лексики. Особливістю цих платформ є можливість відстеження індивідуальних досягнень учнів, що забезпечує диференційований підхід.

Не варто забувати, що в теперішній час все більш актуальним є використання інструментів штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT), які дають змогу створювати діалоги, вправи, адаптовані тексти, автоматично перевіряти правильність уживання лексики та надавати миттєвий зворотний зв'язок. Це сприяє індивідуалізації навчання та формуванню автономності здобувачів освіти.

Розглянувши описані ІКТ, погоджуємося з думкою Н. Кучеренко, яка підкреслює, що оперативне застосування сучасних технологій навчання гарантує закладам освіти істотне підняття якості навчання внаслідок засобів електронних бібліотек, використання новочасних ІКТ, зростання масштабу самостійної роботи учнів [Кучеренко].

Отже, різні види ІКТ, інтегровані в процес вивчення англійської лексики, виконують не лише інформаційну й тренувальну функцію, але й сприяють розвитку критичного мислення, креативності, комунікативних умінь і навичок самоосвіти. Їх використання робить навчання гнучким, динамічним та орієнтованим на потреби сучасних учнів.

Висновки до Розділу 1

1. Лексична компетенція є невід'ємною частиною мовного компонента іншомовної комунікативної компетентності. Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, вона охоплює знання словникового складу мови та вміння користуватися ним, включаючи як лексичні, так і граматичні елементи. Це багатовимірне утворення, що поєднує лексичні знання, навички та мовну усвідомленість (language awareness), тобто здатність застосовувати лексику у всіх видах мовленнєвої діяльності.

2. Практична мета формування лексичної компетенції полягає у виробленні в учнів лексичних навичок, які поділяються на репродуктивні, рецептивні, навички обґрунтованої здогадки, а також уміння користуватися різними типами словників.

3. Формування лексичної компетенції є поступовим процесом, що традиційно реалізується через три етапи: орієнтовно-підготовчий, тренувальний та ситуативно-варіативний. Кожен із них передбачає застосування специфічних методів і вправ — комунікативних та некомунікативних (рецептивних, репродуктивних, рецептивно-репродуктивних, продуктивних). Послідовне використання цих методів сприяє не лише запам'ятовуванню нових лексичних одиниць, а й їх свідомому та доречному застосуванню в реальних ситуаціях спілкування, що є основою формування повноцінної лексичної компетентності учнів.

Різні види ІКТ, інтегровані в процес вивчення англійської лексики, виконують не лише інформаційну й тренувальну функцію, але й сприяють розвитку критичного мислення, креативності, комунікативних умінь і навичок самоосвіти.

РОЗДІЛ 2.

Методика формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) за допомогою використання інформаційно- комунікативних технологій

2.1. Критерії відбору інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) на уроках англійської мови

Вибір інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції учнів старшої школи повинен ґрунтуватися на чітко визначених критеріях, які забезпечують ефективність навчального процесу та відповідність його цілям. Насамперед доцільно враховувати дидактичну доцільність використання певної технології. Обраний інструмент має сприяти формуванню мовленнєвих навичок, полегшувати засвоєння та активізацію нової лексики, забезпечувати її закріплення в усному та письмовому мовленні. Не менш важливим є принцип відповідності рівню мовної підготовки учнів: технології повинні відповідати віковим особливостям, навчальним інтересам та потребам старшокласників, пропонуючи оптимальний рівень складності та варіативність завдань.

Другим ключовим критерієм є автентичність і комунікативна спрямованість матеріалів. ІКТ мають надавати можливість працювати з реальними текстами, подкастами, відео та іншими ресурсами, які відображають живу англійську мову. Це забезпечує актуалізацію лексики у реальних мовленнєвих ситуаціях і формує в учнів уміння адекватно вживати слова залежно від контексту. Також вагомим є критерій інтерактивності та зворотного зв'язку: учні повинні мати змогу активно взаємодіяти з матеріалом, отримувати миттєву перевірку правильності виконаних завдань, а також брати участь у колективних ігрових чи проєктних формах роботи.

Окремої уваги заслуговує критерій технологічної доступності й простоти використання. Засоби ІКТ мають бути технічно надійними, зручними у застосуванні як для учнів, так і для вчителя, не потребувати

складного додаткового обладнання чи спеціальних навичок. Додатково важливим є критерій мотиваційного впливу: технологія повинна стимулювати інтерес до вивчення англійської мови, викликати позитивні емоції, створювати ситуації успіху та заохочувати учнів до самостійної роботи з новою лексикою.

Таким чином, до основних критеріїв відбору інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції старшокласників належать дидактична ефективність, відповідність рівню учнів, автентичність і комунікативна спрямованість, інтерактивність і зворотний зв'язок, технологічна доступність та мотиваційна цінність. Комплексне врахування цих параметрів дозволяє вчителю обирати найбільш результативні інструменти й методи, що забезпечують ефективне засвоєння та практичне застосування англійської лексики.

Зважаючи на зазначені критерії, у межах нашого дослідження ми обрали такі інформаційно-комунікаційні технології для формування лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання на уроках англійської мови: мультимедійні засоби (відео та аудіоматеріали), мобільні застосунки (Graph Words, 750 Words, Quizlet, Memrise), інтерактивні освітні платформи та ChatGPT.

Мультимедійні засоби, зокрема відео- та аудіоматеріали, відповідають критеріям автентичності та комунікативної спрямованості, адже вони надають учням можливість працювати з живою англійською мовою у різних контекстах. Використання подкастів, фрагментів фільмів, новинних сюжетів чи інтерв'ю допомагає учням не лише засвоювати нову лексику, а й спостерігати за особливостями її вживання у природному мовленнєвому середовищі. Крім того, мультимедіа підсилює мотиваційний аспект навчання, адже аудіовізуальний формат краще утримує увагу старшокласників і сприяє довготривалій пам'яті.

Мобільні застосунки, такі як Graph Words, 750 Words, Quizlet та Memrise, відповідають критеріям інтерактивності, доступності та

мотиваційного впливу. Наприклад, Graph Words дозволяє будувати асоціативні карти слів і знаходити синонімічні чи антонімічні зв'язки, що розвиває навички роботи з лексичними полями. Додаток 750 Words стимулює щоденне письмо англійською мовою, завдяки чому учні засвоюють лексику у власному продуктивному мовленні. Quizlet дає можливість створювати та використовувати флешкарти з новими словами, а також закріплювати їх у форматі ігор і тестів, що відповідає принципу повторення й диференційованого навчання. Memrise використовує елементи гейміфікації та мнемотехніки, завдяки чому учні швидше запам'ятовують лексику та застосовують її у мовленні.

Інтерактивні освітні платформи (Moodle, Google Classroom, Kahoot, LearningApps) забезпечують виконання критерію дидактичної ефективності та технологічної простоти використання. Вони дозволяють організовувати індивідуальну й групову роботу з лексикою, створювати словникові тренажери, проводити онлайн-тести та інтерактивні ігри, які підвищують рівень залученості учнів. Крім того, такі платформи дають можливість учителю відстежувати прогрес і забезпечувати оперативний зворотний зв'язок, що сприяє більшій автономії учнів у навчанні.

ChatGPT як приклад сучасного інструмента штучного інтелекту відповідає критеріям автентичності, інтерактивності та індивідуалізації навчального процесу. Цей інструмент дозволяє моделювати діалоги, створювати ситуації реального спілкування, пропонувати вправи для закріплення нової лексики, а також пояснювати значення слів і контекст їх використання. Завдяки миттєвому зворотному зв'язку учні можуть перевіряти правильність власних висловлювань, отримувати додаткові приклади й рекомендації, що сприяє розвитку не лише рецептивних, а й продуктивних лексичних умінь.

Таким чином, вибрані інформаційно-комунікаційні технології не лише відповідають визначеним критеріям відбору, але й забезпечують комплексний вплив на формування лексичної компетенції старшокласників,

поєднуючи автентичність, інтерактивність, мотиваційний потенціал та ефективність у засвоєнні й практичному використанні англійської лексики.

У наступному підрозділі представимо приклади вправ і завдань для формування лексичної компетенції учнів з використанням зазначених інформаційно-комунікативних технологій.

2.2. Приклади вправ і завдань для формування лексичної компетенції учнів з використанням інформаційно-комунікативних технологій

Зважаючи на визначені у попередніх підрозділах етапи формування лексичної компетенції (вивчення англомовної лексики у школі традиційно відбувається у три етапи: орієнтовно-підготовчий, тренувальний та ситуативно-варіативний), нами була розроблена власна методика, яка спрямована на поетапне оволодіння учнями новою лексикою та її практичне застосування в усному й письмовому мовленні.

Основним засобом навчання у запропонованій методиці є інформаційно-комунікативні технології, а саме мультимедійні матеріали (відео- та аудіофрагменти), мобільні застосунки (Graph Words, 750 Words, Quizlet, Memrise), інтерактивні освітні платформи (Moodle, Google Classroom, LearningApps, Kahoot) та інструменти штучного інтелекту (ChatGPT). Кожен із цих засобів використовується відповідно до етапу формування лексичної компетенції: на орієнтовно-підготовчому етапі вони сприяють ознайомленню з новими словами та їх значенням, на тренувальному – організації повторюваних вправ для закріплення лексики, а на ситуативно-варіативному – створенню умов для вільного використання засвоєного матеріалу у різних комунікативних ситуаціях.

Таблиця 2.1.

Методика формування лексичної компетенції учнів з використанням інформаційно-комунікативних технологій

Етап	Мета	Інформаційно-комунікативні
------	------	----------------------------

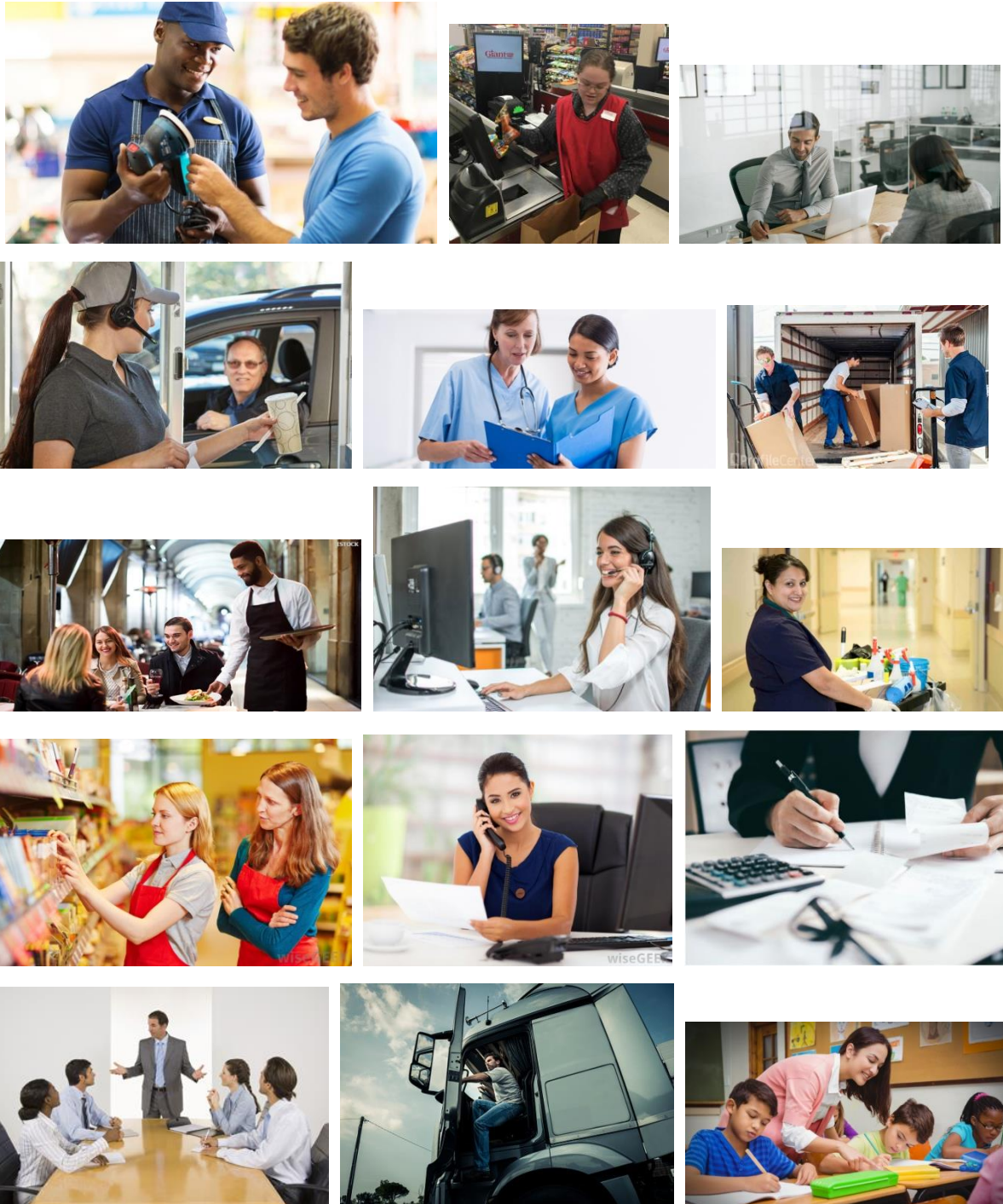
		технології
1. Орієнтовно-підготовчий (Present stage)	ознайомлення з новими лексичними одиницями та їх значенням	• мультимедійні матеріали • інтерактивні освітні платформи (Moodle, Google Classroom, LearningApps, Kahoot)
2. Тренувальний (Practice stage)	закріплення лексичних одиниць	• мобільні застосунки (Graph Words, 750 Words, Quizlet, Memrise) • інтерактивні освітні платформи
3. Ситуативно-варіативний (Produce stage)	вільне використання засвоєного лексичного матеріалу у різних комунікативних ситуаціях	• мобільні застосунки (Graph Words, 750 Words, Quizlet, Memrise) • інструменти штучного інтелекту (ChatGPT)

Подамо приклади вправ і завдань на кожен із зазначених етапів для учнів 10 класу, для теми “Choose the Career”.

1. Орієнтовно-підготовчий етап (Present stage).

Вправа 1. Look at the words given down below. These are the names of most popular jobs in the USA. Using your smart phone, find out their definitions, match them to the appropriate pictures and say which of them are popular in your country. Use your smart phone to find videos about them.

retail salespeople, cashier, office clerk, combined food preparation and service worker, registered nurse, waiter, customer service representative, material mover, janitor, stock clerks and order fillers, secretary, bookkeeping, accounting and auditing clerks, managers, tractor-trailer truck driver, elementary school teacher.

Вправа 2. Watch a video about 15 most demanded careers in the world (15 Top-Paying Jobs of the Future (and jobs that have no future) <https://www.youtube.com/watch?v=iRFDhWZSpIs>). While watching, write down three new words related to each job. After the video, we will discuss what these words mean and how they are used in the job description. Наприклад:

Word	Explanation
------	-------------

<i>Entrepreneurship</i>	<i>The activity of setting up a business, taking on financial risks in the hope of profit.</i>
<i>Internship</i>	<i>A period of work experience offered by an organization to give students practical training.</i>
<i>Networking</i>	<i>The process of interacting with others to exchange information and develop professional contacts.</i>
<i>Competence</i>	<i>The ability to do something successfully or efficiently.</i>
<i>Resilience</i>	<i>The capacity to recover quickly from difficulties; toughness.</i>
<i>Promotion</i>	<i>The act of moving someone to a higher or more important position or rank in a company.</i>
<i>Freelancing</i>	<i>Working for different companies at different times rather than being permanently employed by one company.</i>
<i>Qualification</i>	<i>An official record or document showing that someone has completed a course of study or possesses skills.</i>
<i>Recruitment</i>	<i>The process of finding new people to join an organization or support a cause.</i>
<i>Job satisfaction</i>	<i>The feeling of fulfillment or enjoyment that a person gets from their job.</i>

Вправа 3. Open the link in LearningApps. You will see a set of career-related words and their definitions. Your task is to match the words with the correct definitions. When you finish, the platform will check your answers automatically.

Вправа 4. Look at these pictures of different workplaces on the screen: an office, a hospital, a school, a laboratory, a restaurant. In Google Classroom I have posted a short glossary with job names. Choose the correct job for each picture and write a sentence: ‘A ... works in a ...’.”

Glossary of job names

Job Name	Explanation
<i>Surgeon</i>	<i>A doctor who performs operations.</i>
<i>Software Developer</i>	<i>A person who creates computer programs and applications.</i>
<i>Pharmacist</i>	<i>A healthcare professional who prepares and gives out medicines.</i>

<i>Accountant</i>	<i>A person who manages financial records and prepares reports.</i>
<i>Civil Engineer</i>	<i>A professional who designs and supervises construction projects such as roads, bridges, and buildings.</i>
<i>Psychologist</i>	<i>A specialist who studies the human mind and behavior.</i>
<i>Journalist</i>	<i>A person who writes news articles or reports for newspapers, TV, or online media.</i>
<i>Chef</i>	<i>A professional cook, especially in a restaurant.</i>
<i>Architect</i>	<i>A person who designs buildings and supervises their construction.</i>
<i>Teacher</i>	<i>A person who educates students in schools or other institutions.</i>
<i>Lawyer</i>	<i>A professional who practices law and represents clients in legal matters.</i>
<i>Pilot</i>	<i>A person who flies aircraft and is responsible for passengers' safety.</i>
<i>Dentist</i>	<i>A doctor who treats people's teeth and gums.</i>
<i>Scientist</i>	<i>A person who studies or researches in a specific area of science.</i>
<i>Police Officer</i>	<i>A member of the police force who protects people and maintains law and order.</i>

Вправа 5. Take your smartphones and join our Kahoot quiz. You will see multiple-choice questions about different professions. Choose the correct option. The system will show us the winner at the end!

Multiple-choice questions:

Q1. Who works in a hospital and helps people recover after surgery or injuries?

- *Nurse*
- *Physiotherapist*
- *Dentist*
- *Surgeon*

Correct Answer: Physiotherapist

Q2. Which professional designs bridges, roads, and tunnels?

- *Civil Engineer*
- *Architect*
- *Mechanical Engineer*
- *Electrician*

Correct Answer: Civil Engineer

Q3. Who is responsible for treating animals when they are sick?

- *Farmer*
- *Veterinarian*
- *Biologist*
- *Zoologist*

Correct Answer: Veterinarian

Q4. Which job requires preparing financial reports and managing company budgets?

- *Accountant*
- *Cashier*
- *Economist*
- *Bank Teller*

Correct Answer: Accountant

Q5. Who reports the latest news on TV or in newspapers?

- *Editor*
- *Journalist*

- *Photographer*
- *Publisher*

Correct Answer: Journalist

Q6. Which professional is trained to teach students at school?

- *Professor*
- *Instructor*
- *Teacher*
- *Tutor*

Correct Answer: Teacher

Q7. Who works in a kitchen and is responsible for preparing meals in a restaurant?

- *Chef*
- *Waiter*
- *Caterer*
- *Manager*

Correct Answer: Chef

Q8. Which career requires protecting people and investigating crimes?

- *Security Guard*
- *Police Officer*
- *Judge*
- *Lawyer*

Correct Answer: Police Officer

Вправа 6. Go to Google Classroom (or Moodle). I have shared a list of 15 career-related words. Your task is to look up their meanings online, write one synonym and one antonym for each word, and upload your answers. We will use them for practice in the next activity.

Зразок виконання:

Word	Meaning	Synonym	Antonym
<i>Ambition</i>	<i>A strong desire to achieve</i>	<i>Aspiration</i>	<i>Laziness</i>

	<i>something, usually requiring hard work.</i>		
<i>Employment</i>	<i>The state of having paid work.</i>	<i>Job</i>	<i>Unemployment</i>
<i>Promotion</i>	<i>The act of raising someone to a higher position at work.</i>	<i>Advancement</i>	<i>Demotion</i>
<i>Resignation</i>	<i>The act of leaving a job voluntarily.</i>	<i>Retirement</i>	<i>Appointment</i>
<i>Entrepreneur</i>	<i>A person who starts and manages a business.</i>	<i>Businessperson</i>	<i>Employee</i>
<i>Recruitment</i>	<i>The process of finding new people to join a company.</i>	<i>Hiring</i>	<i>Dismissal</i>
<i>Internship</i>	<i>Temporary work experience for students or trainees.</i>	<i>Apprenticeship</i>	<i>Full-time job</i>
<i>Competence</i>	<i>The ability to do something successfully or efficiently.</i>	<i>Capability</i>	<i>Incompetence</i>
<i>Resilience</i>	<i>The ability to recover quickly from difficulties.</i>	<i>Toughness</i>	<i>Weakness</i>
<i>Innovation</i>	<i>The process of creating new ideas, methods, or products.</i>	<i>Creativity</i>	<i>Tradition</i>
<i>Collaboration</i>	<i>Working together with others to achieve a common goal.</i>	<i>Cooperation</i>	<i>Isolation</i>
<i>Leadership</i>	<i>The action of leading a group of people or an organization.</i>	<i>Guidance</i>	<i>Followership</i>
<i>Motivation</i>	<i>The reason or willingness to do something.</i>	<i>Inspiration</i>	<i>Apathy</i>
<i>Productivity</i>	<i>The effectiveness of producing results in a given time.</i>	<i>Efficiency</i>	<i>Inefficiency</i>
<i>Networking</i>	<i>Building relationships to exchange information and support career growth.</i>	<i>Connection</i>	<i>Separation</i>

Вправа 7. In Google Classroom I have created a collaborative glossary. Each student should choose one word from the list, write its definition in English, and make an example sentence. Work together to complete the glossary.

Word	Definition (in English)	Example Sentence
<i>Ambition</i>		
<i>Promotion</i>		
<i>Qualification</i>		
<i>Resilience</i>		
<i>Recruitment</i>		
<i>Internship</i>		
<i>Networking</i>		
<i>Productivity</i>		
<i>Motivation</i>		
<i>Collaboration</i>		

2. Тренувальний етап (Practice stage).

Вправа 1. Look at the flashcards in Quizlet with the phrases ‘I am interested in...’, ‘I am good at...’, ‘I would like to become...’. Repeat after me: ‘I am interested in medicine.’ Now use the same structure with another career from the list. For example: ‘I am interested in engineering.’”

Вправа 2. In Google Classroom you will find a text about different jobs. Complete the text with the words from the box.

Many people dream about their future careers. A (1) ... is a person who defends people in court and gives legal advice. A (2) ... works in a hospital and takes care of patients. If you like cooking, you can become a (3) ..., who prepares meals in a restaurant. A (4) ... designs houses and buildings, while a (5) ... teaches children at school. People who are good at numbers may want to become an (6) ..., who manages financial records. Finally, a (7) ... flies an airplane and is responsible for passengers’ safety.

Word bank:

Accountant, Actor, Architect, Barber, Bartender, Builder, Carpenter, Cashier, Chef, Cleaner, Doctor, Electrician, Engineer, Farmer, Firefighter, Gardener, Hairdresser, Journalist, Lawyer, Librarian, Mechanic, Nurse, Painter, Pilot, Plumber, Police Officer, Receptionist, Scientist, Secretary, Teacher, Welder

Вправа 3. Join the Kahoot quiz. You will see questions like: ‘Would you like to be a doctor or an engineer?’ Choose your answer. After the quiz, tell the class your choice in a full sentence, for example: ‘I would like to be an engineer because I am good at math.’”

The alternative questions:

Would you like to be a doctor or a teacher?

Would you prefer to work as an architect or an engineer?

Do you want to become a lawyer or a journalist?

Would you rather be a pilot or a flight attendant?

Would you prefer to choose a career as a chef or a waiter?

Would you like to work as a scientist or a businessperson?

Do you want to become a police officer or a firefighter?

Would you rather work as a psychologist or a sociologist?

Would you prefer to be a nurse or a pharmacist?

Would you like to be a graphic designer or a web developer?

Вправа 4. Open Kahoot. You will see job descriptions without the job name, for example: ‘I design buildings and houses.’ Choose the correct profession from the options. At the end, tell the class which description you liked most.

Job descriptions:

I design buildings and houses. → Architect

I take care of sick people in a hospital. → Nurse

I write articles and report news for newspapers or TV. → Journalist

I prepare meals in a restaurant. → Chef

I defend people in court and give legal advice. → Lawyer

I study the Earth, rocks, and minerals. → Geologist

I fly airplanes and take passengers to their destinations. → Pilot

I help people when their teeth hurt. → Dentist

I create computer programs and applications. → Software Developer

I teach students new knowledge and skills at school. → Teacher

I help companies manage money and prepare financial reports. → Accountant

I protect people and investigate crimes. → Police Officer

I treat animals when they are sick. → Veterinarian

I sell houses and apartments to people. → Real Estate Agent

I plan advertising campaigns and promote products. → Marketing Specialist.

Вправа 5. Open the LearningApps link. You will see sentences about professions that are cut into parts. Drag the parts to put the sentences in the correct order. For example: ‘A journalist – writes articles – for newspapers.’”

Profession	Sentence Part A	Sentence Part B
<i>Journalist</i>	<i>prepares meals</i>	<i>for newspapers and magazines</i>
<i>Lawyer</i>	<i>designs</i>	<i>in a laboratory</i>
<i>Chef</i>	<i>works in court</i>	<i>for companies</i>
<i>Architect</i>	<i>writes articles</i>	<i>in a hospital</i>
<i>Nurse</i>	<i>prepares financial reports</i>	<i>to students at school</i>
<i>Pilot</i>	<i>examines teeth</i>	<i>and helps people keep them healthy</i>
<i>Teacher</i>	<i>makes experiments</i>	<i>in a restaurant</i>
<i>Dentist</i>	<i>takes care of patients</i>	<i>and defends people</i>
<i>Scientist</i>	<i>explains new topics</i>	<i>houses and buildings</i>
<i>Accountant</i>	<i>flies airplanes</i>	<i>and is responsible for passengers</i>

Вправа 6. Watch the short video where young professionals talk about their jobs (<https://www.youtube.com/watch?v=0x1WRY4fvz4>). After watching, answer the questions in Google Classroom:

What career did the first speaker choose? Why?

Which skills are important for a nurse/engineer/journalist (depending on the video)?

Which job in the video do you find the most interesting? Why?

Would you like to try this job in the future?

Вправа 7. Watch a short fragment from the film *The Intern*. Then open the worksheet in Moodle. You will see a short text summary with missing words. Complete the gaps with the words you hear in the video.”

Text with gaps:

Ben is a retired man who decides to apply for an (1) ... at a fashion company. He meets Jules, the young (2) ... of the company. At first, she thinks Ben is too old for the job, but soon she realizes he has a lot of (3) ... and can give good (4) ... to the employees.

Word bank: *internship, experience, advice, boss.*

What qualities made Ben successful in his new workplace?

3. Ситуативно-варіативний етап (Produce stage)

Вправа 1. Imagine you are career advisors at a school fair. Students come to you for advice about the most promising professions. First, in pairs, discuss the question: ‘Which careers will be the most important in 10 years and why?’. Then, open Graph Words on your phones, type the word career and create your own mind map with at least 10 connected words. Use this map to prepare a short explanation for the class about which jobs will be in high demand in the future.

Вправа 2. Imagine you are graduating this year. Your parents want you to choose one profession, but you are interested in another. In pairs, discuss the question: ‘What would you do if your parents disagreed with your career choice?’. After the discussion, open 750 Words and write a short text called ‘How I will make my career choice despite challenges’. Use at least 8 new words from our glossary, such as ambition, resilience, qualification, or opportunity.

Вправа 3. Imagine that you are going to an interview with an employer. You need to answer difficult questions about your skills, ambitions, and future goals. First, let’s create 5 questions for a job interview together. For example: ‘What

makes you the best candidate for this job?’. Then, open the Quizlet set with our career words. In pairs, act out a job interview: one of you is the employer, the other is the applicant. Use at least 5 words from the Quizlet flashcards in your dialogue. After that, switch roles.

Вправа 4. Imagine you are taking part in an international contest called ‘Best Student for Future Career’. You need to present yourself to the judges. First, in small groups, discuss the question: ‘What qualities make a young person successful in their career?’. Then, open Memrise and repeat the sentences with our new words. After that, record a one-minute video presentation with your phone on the topic ‘Why I would be a great ... (doctor, engineer, teacher, lawyer, etc.)’. Use at least 5 of the new words. Upload your video to Google Classroom.

Вправа 5. Imagine you are not sure which career to choose. You go to a professional career counselor for advice. First, in groups, discuss the question: ‘What problems do students usually have when choosing a career?’. Then, open ChatGPT and type: ‘You are a career advisor. I am a student choosing a profession. Ask me questions and give me advice.’. Have a conversation with ChatGPT for at least 5–6 turns. After the chat, tell the class what advice you received and which new words you used in your dialogue.

Вправа 6. Imagine you are invited to a TV debate about the question: ‘Is it better to choose a creative job or a well-paid job?’. In groups of four, first discuss your position using at least 5 of our new words (for example: ambition, motivation, productivity, qualification, resilience). Then, open ChatGPT and ask it: ‘Give me arguments for choosing a creative job and for choosing a well-paid job, using the words ambition, motivation, productivity, resilience, qualification.’. Compare ChatGPT’s arguments with yours and act out a short debate in class.

Вправа 7. Imagine you are researchers working on a project called ‘Careers of the Future’. In groups of three, brainstorm which new professions might appear in 20 years and describe them using at least 6 of our new words (for example: innovation, recruitment, collaboration, networking, qualification, promotion). Then, ask ChatGPT: ‘What new professions may exist in the future? Please explain

them using these words: innovation, recruitment, collaboration, networking, qualification, promotion.’. Collect the ideas and prepare a short group presentation for the class.

Вправа 8. Imagine you are HR managers in a big company. You need to hire a new employee, but you can’t agree which qualities are the most important. In groups, make a list of 5 qualities using our new words (for example: resilience, ambition, competence, motivation, productivity). Then, ask ChatGPT: ‘What are the top 5 qualities employers look for in candidates? Please explain using the words resilience, ambition, competence, motivation, productivity.’. Compare its list with yours and decide together which candidate you would hire. Be ready to explain your choice to the class, using at least 5 new words.

Вправа 9. Imagine our class is organizing a virtual career exhibition. First, in small groups, discuss the question: ‘Which careers are the most respected in your country and why?’. Then, open Padlet, where I have created a shared wall called ‘Choose the Career’. Each group should post one profession, write a short description of it using at least 5 of our new words (for example: qualification, promotion, ambition, recruitment, motivation), and add a picture or video. At the end, we will review the wall together and vote for the most creative post.

Вправа 10. Imagine you work for a recruitment agency and you need to attract young people to one profession. In pairs, discuss the question: ‘How can we make this career look attractive to students?’. Then, open Canva and create a short digital poster or slide about your chosen job. Be sure to include at least 5 of our new words (for example: resilience, productivity, competence, collaboration, networking). After finishing, present your poster to the class and explain why your profession is the best choice.

Вправа 11. Use your smart phone and create a video, individually or in pairs answering the following questions. If you want, you can upload your video on Instagram or TikTok.

What career path are you currently considering, and why does it interest you?

Have you explored different professions through internships, volunteering, or job shadowing? If so, what did you learn from those experiences?

What skills or strengths do you possess that you believe would be beneficial in your chosen profession?

How do you envision your ideal work environment and daily routine in your future career?

What steps are you taking or planning to take to pursue your chosen profession, such as further education, certifications, or networking?

Are there any specific challenges or obstacles you anticipate facing as you work towards your career goals, and how do you plan to overcome them?

How do you see your chosen profession evolving in the future, and what role do you hope to play in its development or advancement?

Запропоновані вправи та завдання поєднують принципи інтерактивності, автентичності та ситуативності, що дозволяє учням поступово переходити від пасивного засвоєння до активного використання лексики в реальному мовленнєвому контексті.

Отже, розроблена нами методика формування лексичної компетенції учнів старшої школи інтегрує сучасні інформаційно-комунікативні технології, що дозволяє підвищити мотивацію старшокласників, зробити навчальний процес більш динамічним та наближеним до реальних умов іншомовного спілкування.

2.3. Аналіз апробації розробленої методики формування лексичної компетенції учнів на основі інформаційно-комунікаційних технологій

Апробація розробленої методики формування лексичної компетенції учнів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у 10 класі мала на меті перевірити її ефективність у реальних умовах навчального процесу. Актуальність даного етапу полягає в тому, що саме практична перевірка дозволяє оцінити дієвість підібраних вправ, визначити сильні та слабкі сторони методики, а також встановити ступінь досягнення поставленої

мети – підвищення рівня сформованості лексичної компетенції школярів. Важливим є також порівняння отриманих результатів з початковим рівнем знань учнів, що дає змогу простежити динаміку змін.

На початковому етапі було проведено констатувальний експеримент, метою якого стало визначення реального рівня сформованості лексичної компетенції учнів 10 класу. Для цього застосовувалися тести, що дозволяли перевірити знання активного лексичного мінімуму з теми «Choose the Career», а також уміння використовувати лексику у різних мовленнєвих ситуаціях (див. Додаток А).

У таблиці 2.2. подано основні критерії, за якими здійснювалася перевірка рівня сформованості лексичної компетенції учнів 10 класу під час експерименту.

Таблиця 2.2.

Критерії перевірки рівня сформованості лексичної компетенції

Критерій	Характеристика
Обсяг словникового запасу	Кількість і різноманітність лексичних одиниць, які учень може розпізнавати та відтворювати.
Точність уживання	Уміння правильно використовувати слова у граматично та лексично коректних формах без помилок.
Адекватність у контексті	Здатність добирати та вживати лексику відповідно до комунікативної ситуації.
Використання словосполучень і колокацій	Уміння вживати лексику у сталих словосполученнях та виразах.
Рецептивні навички	Здатність розуміти значення лексики у процесі читання та аудіювання.
Продуктивні	Здатність активно використовувати нову лексику у

навички	мовленні (усному й письмовому).
Лексична креативність	Уміння розширювати висловлювання, перефразовувати та формулювати ідеї з використанням вивченої лексики.

Відповідно до зазначених критеріїв, було виділено рівні розвитку лексичної компетенції учнів.

Таблиця 2.3.

Рівні сформованості лексичної компетенції

Рівень	Характеристика
Високий	Учень володіє широким активним словниковим запасом, правильно й доречно вживає нову лексику у різних комунікативних ситуаціях. Використовує колокації, синоніми, антоніми, демонструє креативність у побудові висловлювань. Може самостійно складати розгорнуті усні та письмові висловлювання з новими словами без значних труднощів.
Середній	Учень володіє достатнім словниковим запасом для виконання навчальних завдань, але іноді допускає неточності у вживанні слів. Може використовувати лексику у знайомих комунікативних ситуаціях, але відчуває труднощі у створенні більш розгорнутих висловлювань. Здатний до використання нових слів у письмовій та усній формі з опорою на зразок чи допоміжні матеріали.
Низький	Учень має обмежений словниковий запас, здебільшого лише на рівні назв та базових понять. Має труднощі у вживанні нових слів у мовленні, часто уникає їх використання. Буде висловлювання з граматичними та лексичними помилками, потребує значної допомоги вчителя.

Аналіз отриманих результатів тестування показав, що рівень сформованості лексичної компетенції учнів є недостатнім: більшість учнів володіють лише базовим словниковим запасом, здебільшого обмеженим назвами професій, проте відчують труднощі у використанні складнішої кар'єрно-орієнтованої лексики (наприклад: *promotion, qualification*).

Було виявлено, що учні відносно легко розпізнають лексику у тексті, проте мають труднощі з її активним застосуванням у власному усному чи письмовому мовленні. Значна частина десятикласників виявила низьку здатність будувати висловлювання із використанням нових лексичних одиниць у ситуативному контексті, що свідчить про обмеженість сформованих мовленнєвих навичок. Загалом, високий рівень розвитку лексичної компетенції було виявлено лише у 9% учнів. Представимо отримані результати на Рис. 2.1.

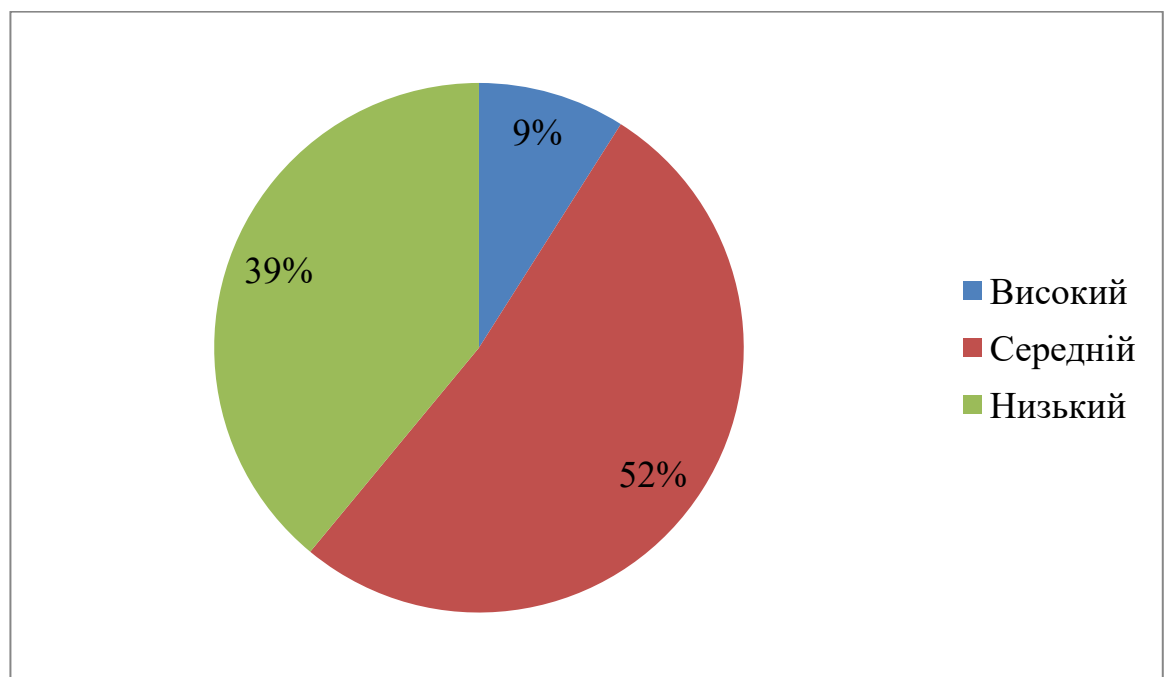

Рисунок 2.1. Результати констатувального експерименту

У ході констатувального етапу було також проведено опитування учнів щодо засобів, які використовує вчитель на уроках англійської мови. Результати анкетування показали, що інформаційно-комунікаційні технології застосовуються епізодично, переважно як допоміжний інструмент (перегляд

відео, використання презентацій). Учні відзначили, що більшість занять проводиться за традиційною методикою, орієнтованою на роботу з підручником та друкованими матеріалами. Разом з тим, опитування (див. Додаток Б) виявило значний інтерес старшокласників до використання сучасних ІКТ для вивчення англійської лексики. Учні підкреслили, що інтерактивні завдання, мобільні застосунки та мультимедійні матеріали роблять процес навчання більш захопливим, мотивують до активної роботи та сприяють кращому засвоєнню нових слів у комунікативному контексті.

Аналіз відповідей на питання анкети показав, що більшість учнів віддають перевагу виконанню завдань з лексики у форматі інтерактивних змагань (Kahoot, Quizizz) або груповій роботі з використанням онлайн-платформ, що свідчить про високу потребу у співпраці та елементі гри в навчальному процесі. Разом з тим, значна частина учнів висловила бажання частіше користуватися мобільними застосунками для вивчення нових слів (Quizlet, Memrise), що пояснюється їх зручністю та можливістю самостійної роботи у будь-який час. Цікаво, що багато старшокласників виявили інтерес до використання штучного інтелекту (наприклад, ChatGPT) як інструменту для розвитку мовлення й практики лексики. Це підтверджує, що учні прагнуть більш сучасних і гнучких підходів до навчання англійської мови, які виходять за межі традиційних методів.

Отримані дані підтвердили необхідність розробки й апробації методики, спрямованої на активне залучення учнів до використання лексики у комунікативних ситуаціях із застосуванням ІКТ, що відповідає сучасним освітнім тенденціям та потребам старшокласників.

На формувальному етапі було впроваджено розроблену нами методику формування лексичної компетенції учнів 10 класу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Методика базувалася на поетапному навчанні, що включало орієнтовно-підготовчий, тренувальний та ситуативно-варіативний етапи. На кожному з етапів застосовувалися відповідні засоби ІКТ: мультимедійні матеріали, інтерактивні освітні

платформи (Kahoot, LearningApps, Moodle, Google Classroom), мобільні застосунки (Graph Words, Quizlet, Memrise, 750 Words) та інструменти штучного інтелекту (ChatGPT).

Учні активно працювали із запропонованими завданнями: переглядали та аналізували відео, виконували вправи на підстановку і завершення речень у LearningApps, змагалися в інтерактивних вікторинах Kahoot, створювали власні тексти та відеопрезентації за допомогою мобільних застосунків, вели діалоги з ChatGPT у ролі кар'єрного консультанта. Така робота виявилася для них цікавою й мотивувальною, адже поєднувала навчальний зміст із сучасними цифровими інструментами, до яких учні звикли у повсякденному житті.

Спостереження показали, що завдяки новизні й інтерактивності завдань учні проявляли високу активність, охоче працювали в парах і групах, демонстрували ініціативу в обговореннях, а також намагалися частіше використовувати нову лексику у власному мовленні. Важливо відзначити, що навіть ті учні, які зазвичай залишалися пасивними на традиційних уроках, активно долучалися до виконання завдань із використанням ІКТ. Це свідчить про ефективність обраної методики як у плані засвоєння лексичного матеріалу, так і в аспекті підвищення мотивації до вивчення англійської мови.

Після завершення формувального етапу експерименту було проведено повторне тестування учнів 10 класу з метою визначення рівня сформованості їхньої лексичної компетенції. Завдання мали аналогічний характер до тих, що виконувалися на констатувальному етапі: тести на знання активного лексичного мінімуму, вправи на заповнення пропусків, завдання на вживання лексики у власному мовленні.

Отримані результати засвідчили позитивну динаміку розвитку лексичної компетенції: кількість учнів із високим рівнем значно зросла, середній рівень стабілізувався, а частка учнів із низьким рівнем зменшилася. Спостереження також підтвердили, що учні почали активніше

використовувати нову лексику у ситуативному спілкуванні, охочіше долучалися до групових та індивідуальних завдань, краще володіли професійно орієнтованими словами та виразами.

Представимо отримані результати на Рис. 2.2.

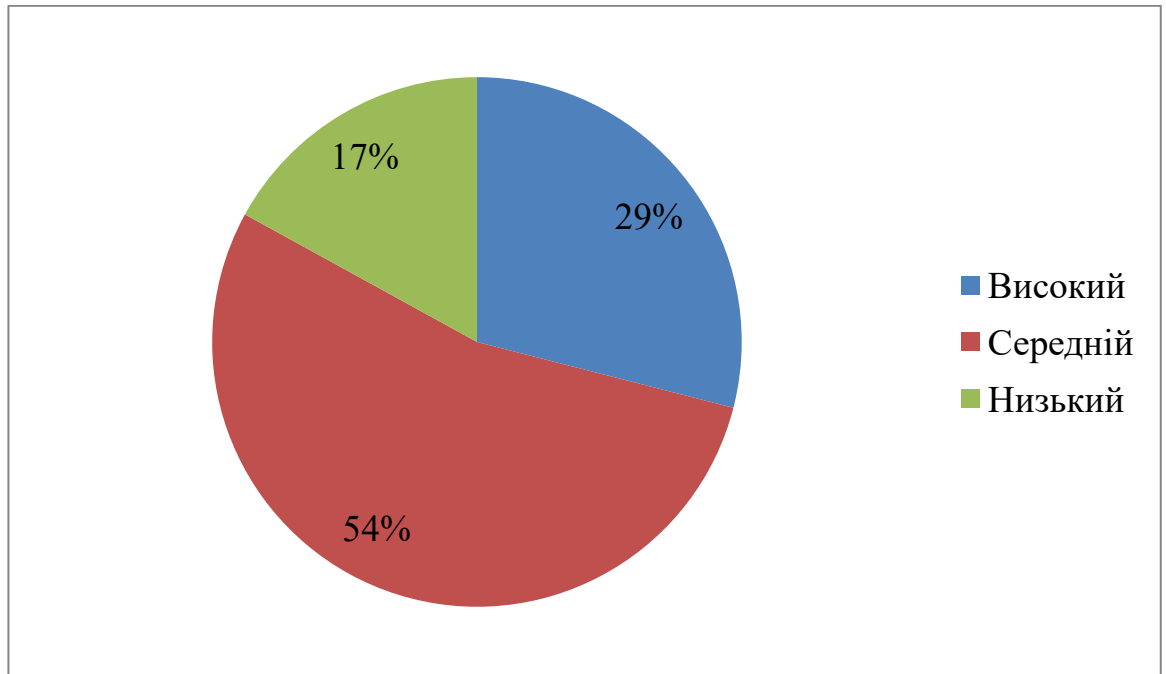

Рисунок 2.2. Результати формувального експерименту

Порівняння результатів констатувального та формувального етапів експерименту показало суттєві позитивні зміни у сформованості лексичної компетенції учнів 10 класу. Якщо на початковому етапі більшість учнів обмежувалися знанням лише назв професій і демонстрували труднощі у використанні складнішої кар'єрно-орієнтованої лексики, то після впровадження методики вони почали активно застосовувати нові слова у власному мовленні. Учні навчилися правильно добирати лексику відповідно до ситуації, частіше використовували колокації та сталі вирази, демонстрували вміння комбінувати слова у різних мовленнєвих завданнях.

Особливо важливим є те, що учні почали впевненіше користуватися активним лексичним мінімумом у ситуативно-варіативних вправах: під час рольових ігор, дискусій, презентацій та спілкування з ChatGPT у форматі діалогу. Вони проявляли креативність у висловлюваннях, застосовували нову

лексику не лише у запропонованих зразках, а й у власних, спонтанно створених висловленнях. Це свідчить про перенесення знань із рецептивного рівня на продуктивний.

Також було відзначено зростання мотивації: учні брали активну участь у роботі з мобільними застосунками, інтерактивними платформами та мультимедійними матеріалами, виявляли зацікавленість у змагальних формах роботи (Kahoot, Quizlet Live), а також у творчих завданнях (створення блогів у 750 Words, відеопрезентацій у Memrise, візуальних матеріалів у Canva). Позитивний вплив мало й використання штучного інтелекту, який допоміг учням відчувати реальність комунікації та закріпити лексику у форматі живого діалогу.

Отже, якісний та кількісний аналіз результатів підтвердив, що розроблена методика не лише підвищила рівень володіння лексикою, а й зробила навчальний процес більш динамічним, цікавим і практично орієнтованим.

Висновки до Розділу 2

1. Аналіз критеріїв відбору інформаційно-комунікативних технологій засвідчив, що ефективність формування лексичної компетенції залежить від комплексного урахування низки факторів: дидактичної доцільності, відповідності віковим особливостям і рівню підготовки учнів, автентичності матеріалів, інтерактивності та мотиваційного потенціалу. Саме ці критерії дозволяють учителю обирати оптимальні засоби ІКТ, які не лише забезпечують засвоєння нової лексики, а й сприяють розвитку комунікативних умінь і підтримують інтерес старшокласників до вивчення англійської мови.

2. Приклади вправ і завдань із використанням інформаційно-комунікативних технологій продемонстрували можливості їхнього застосування на різних етапах формування лексичної компетенції. Завдяки мультимедійним матеріалам, мобільним застосункам, інтерактивним

платформам і інструментам штучного інтелекту учні залучаються до активної роботи з лексикою: від ознайомлення з новими словами до їх використання у ситуативно-варіативних завданнях. Це забезпечує поступовий перехід від рецептивних до продуктивних мовленнєвих дій, робить навчальний процес інтерактивним і наближеним до реальних умов комунікації.

3. Аналіз апробації розробленої методики показав її результативність і доцільність упровадження в навчальний процес старшої школи. Виявлено, що учні, які працювали із завданнями на основі ІКТ, значно підвищили рівень сформованості лексичної компетенції, стали активніше та впевненіше застосовувати нову лексику в усному й письмовому мовленні. Окрім того, зросла їхня мотивація до вивчення англійської мови, що пов'язано з інтерактивністю, новизною й практичною спрямованістю запропонованих завдань. Це підтверджує ефективність методики та її потенціал для подальшого використання в освітній практиці.

Висновки

Під час виконання роботи було теоретично обґрунтовано та практично підтверджено ефективність використання ІКТ у процесі формування іншомовної лексичної компетенції учнів старшого ступеня навчання. На основі аналізу наукових джерел, чинних освітніх стандартів та результатів апробації можна зробити такі висновки:

1. Лексична компетенція є ключовим компонентом іншомовної комунікативної компетентності учнів та охоплює знання лексичних одиниць, здатність їх розуміти, добирати відповідно до ситуації спілкування та застосовувати у різних видах мовленнєвої діяльності.
2. Аналіз державних освітніх вимог засвідчив, що сучасна українська школа орієнтована на розвиток практичного володіння іноземною мовою, що вимагає послідовного формування лексичного запасу відповідно до рівнів мовної підготовки. Особлива увага приділяється умінню учнів застосовувати лексику у реальних комунікативних ситуаціях, у різних жанрах і форматах.
3. У роботі обґрунтовано, що інформаційно-комунікаційні технології значно розширюють можливості лексичного навчання, забезпечуючи варіативність навчальних матеріалів, інтерактивність, доступ до автентичних ресурсів та підвищення мотивації учнів. Запропоновані етапи формування лексичної компетенції з використанням ІКТ демонструють свою ефективність та актуальність.
4. Розроблена методика формування лексичної компетенції базується на чітких критеріях відбору ІКТ-інструментів, які враховують їх дидактичну цінність, доступність, відповідність віковим і когнітивним особливостям старшокласників. Представлені вправи та завдання доводять можливість органічно інтегрувати цифрові ресурси у навчальний процес і забезпечити поступовий розвиток лексичних навичок.

5. Апробація методики підтвердила позитивні зміни в рівні сформованості лексичної компетенції учнів експериментальних груп. Учні продемонстрували вищі результати у розумінні, засвоєнні та активному застосуванні лексики порівняно з учнями контрольних груп. Це засвідчує доцільність використання ІКТ як ефективного інструмента модернізації уроків англійської мови.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес формування лексичної компетенції є перспективним напрямом розвитку шкільної іншомовної освіти. Запропонована методика може бути використана вчителями англійської мови у практичній діяльності, а також стати основою для подальших науково-методичних розробок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.
2. Бахматюк У. Цифровий наратив як технології навчання студентів у ВНЗ. URL: <https://naurok.com.ua/test/cifroviy-normativ-yak-tehnologi-navchannya-studentiv-u-vnz-1103839.html>
3. Бігич О.Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Близнюк І. М. Курс лекцій з методики викладання англійської мови. Чернівці, 1997. 161 с.
5. Божович Л. І. Вивчення мотивації поведінки дітей та підлітків: зб. ст. / Під. ред. Л. І. Божович та Л. В. Благонаджиною. Київ: Педагогіка, 1972. 352 с.
6. Дениско С. М. Підготовка майбутнього вчителя англійської мови у ПШ до формування лексичної компетентності: традиції та інновації. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Дениско_С.М._Підготовка_майбутнього_вчителя_англійської_мови_у_ПШ_до_формування_лексичної_компетентності:_традиції_та_інновації.
7. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/.
8. Добровольська Л. С. Лука О.А. Вправи і завдання для формування лексичної компетенції учнів з використанням інформаційно-комунікативних технологій . Modern science: trends, challenges, solutions. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2025. С. 409-413. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo->

[praktichna-konferentsiya-modern-science-trends-challenges-solutions-13-15-11-2025-liverpul-velikobritaniya-arhiv/](https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-trends-in-science-and-education-17-19-11-2025-liverpul-velikobritaniya-arhiv/).

9. Добровольська Л.С. Лука О.А. Критерії відбору інформаційно-комунікативних технологій для формування лексичної компетенції учнів (старшого ступеня навчання) на уроках англійської мови. Global trends in science and education. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Kyiv, Ukraine. 2025. С. 488-490. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-trends-in-science-and-education-17-19-11-2025-kiyiv-ukrayina-arhiv/>.
10. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Николаєва. Київ: Ленвіт, 2013. 273 с.
11. Карпюк О.Д. Англійська мова (10й рік навчання): підручник для 10-го класу закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. Тернопіль: Видавництво "Астон", 2018. 256 с.
12. Кияк Т.Р. Засади викладання іноземних мов в Україні в новітніх умовах (пропозиції науково-методичної комісії МОН України з іноземної філології). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2009. № 6. С. 111–114.
13. Козьміна Н.А., Гурєєва Л.В. Етапи формування іншомовної лексичної компетентності у студентів інженерних спеціальностей ВНЗ. URL: kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gureyeva_etapy.pdf
14. Лісовська Р.К., Ричка Т.І. Формування іншомовної лексичної компетентності: теоретичний вимір. URL: www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/43/part_2/20.pdf
15. Лозинська Л. Досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземних мов. URL: mir.dspu.edu.ua/article/view/236414

- 16.Лука О. А. Формування лексичної компетенції учнів за допомогою використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання англійської мови. Збірник матеріалів XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв, 24-25 квітня 2025 року. За ред. Солодкої А. Миколаїв: Миколаївський національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, 2025. С. 64
- 17.Мачхелян Р. Р. Сучасна англійська лексика в навчальному процесі. *ИЯШ*. 1999. №2. С. 77–82.
- 18.Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
- 19.Методика навчання англійської мови: збірник інформаційно-методичних матеріалів для вчителів англійської мови-слухачів курсів підвищення кваліфікації / упорядники: Скалій Л., Уруська Л. Тернопіль: Астон, 2004. 540 с.
- 20.Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої та В. В. Черниш. Київ: Ленвіт, 1999. 320 с.
- 21.Мисечко О. Є. Методика навчання англійської мови в середній школі. Житомир: Полісся, 2002. 256 с.
- 22.Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>
- 23.Навчання лексичного матеріалу. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу. *Ленвіт*. 1996. С. 39–51.
- 24.Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навч. посібник. Київ, 2000. 205 с.

- 25.Новосьолова В. Особливості роботи з формування лексичної компетентності учнів основної школи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 7. С. 12-19.
- 26.Педагогічні технології / Ганна Сазоненко; упоряд.:Г. Мальченко, Т.Вороненко. К.: Шк. світ, 2009. 128 с.
- 27.Полянiчко О. Компоненти змісту лексичної компетентності майбутніх учителів історії. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 13. Том 2. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32821/.pdf>.
- 28.Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Укладачі: Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Л.І. Березенська, Н.П. Сіваєва, Н.Р. Петранговська, О.С. Гуманкова, Л.В. Барало, Ю.М. Жияєва, А.М.Мормуль, І.Ф.Литньова, Копетчук Т.В./ За заг. ред. І.В. Самойлюкевич. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2008. 165 с.
- 29.Рускуліс Л., Механцева В. Формування лексичної компетентності учнів 10-11 класів (профільний рівень). *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр. / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 49. С. 35-41.
- 30.Словник української мови. URL: sum.in.ua
- 31.Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетентності. *Іноземні мови*. 2010. №4. С. 16–23.
- 32.Столяр М. Є. Деякі прийоми закріплення лексики. *ИЯШ*. 1992. №4. С. 52–54.
- 33.Супрун М., Гордієнко Ю. Використання ІКТ у процесі навчання англійської мови при підготовці студентів гуманітарних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 39, том 3, 2021. С. 233-239.
- 34.Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Збірник наукових праць / За заг.

- ред. В. В. Жуковської, В.О. Папіжук. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. 508 с.
- 35.Сяська Н.В. Формування англомовної лексичної компетентності майбутніх учителів засобами автентичних поетичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. ДЗ «Рівнен. держ. гуманіт. ун-т». Рівне, 2014. 260 с.
 - 36.Трофименко А. О. Переваги використання мобільних технологій у процесі вивчення англійської мови. *Педагогічна освіта : теорія і практика : Збірник наукових праць*. 2017. №22. С. 327–332.
 - 37.Швачич Г.Г., Толстой В.В, Петречук Л.М., Іващенко Ю.С., Гуляєва О.А., Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
 - 38.15500 Useful English Phrases. URL: http://download.cnet.com/15500-Useful-English-Phrases-Business-edition/3000-2064_4-75000916.html
 - 39.Andrade H., & Valtcheva A. Promoting Learning and Achievement through Self-Assessment. *Theory Into Practice*. 2009. №48(1). P. 12-19.
 - 40.Bashkir O., Kniaz H., Panchenko V., Bakhmat L., & Sobchenko T. Conditions for forming future language teachers' lexical competence in pandemic times. *Amazonia Investiga*. 2021. №10(43). P. 72-82.
 - 41.Bone B. Lessons from a Vocabulary Journal. *Voices from the Middle*. 2000. №7. С. 17–23.
 - 42.Bush M. *Technology-Enhanced Language Learning*. Chicago: National Textbook Company, 2007. 384 p.
 - 43.Calderon M. A., August D., Salvin R. Bringing words to life in classrooms with English language learners. 2005. С. 115–137.
 - 44.Caro K., & Rosado N. Lexis, Lexical Competence, and Lexical Knowledge: A Review. *Journal of Language Teaching and Research*. 2017. №8(2). P. 205-213.

45. Din M., & Ghani M. Developing Lexical Competence Through Literature: A Study of Intermediate Students of Pakistan. *International Journal of English Linguistics*. 2018. №8(4). P. 164-173.
46. Hamdamova S. A. Difficulties in the formation of lexical skills in foreign language lessons. *The Achievements of Science and Education*. 2018. №8. P. 30.
47. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. London: Longman ELT, 2011. 384 p.
48. Lewis M. The Lexical Approach: The State of ELT and a Way Forward. Heinle & Heinle, 1993. 250 p.
49. Praveen Kumar Chinta. Techniques of Vocabulary Competency in English Language Learning. *An International Journal of Education and Applied Social Sciences*. Educational Quest 5 (2). August 2014. P. 109–113.
50. Richards J. C., & Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014. 340 p.
51. Shandra N., Matviienko L., Karpliuk S., Povoroznyuk R., Pochuieva V., & Fonariuk O. The Formation of English-Language Lexical Competence of Future Specialists of Information Technologies. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. №14(4). P. 21-39.
52. Solomko Z. K. The receptive lexical competence of professional foreign language communicative competence. *Teaching science: realities and prospects*. 2018. №60. P. 137-141.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест для перевірки рівня сформованості лексичної компетенції учнів (тема Choose the Career)

1. Which word means 'moving to a higher position at work'?

- Promotion
- Recruitment
- Qualification
- Motivation

Correct answer: Promotion

2. Who works in a hospital and treats sick people?

- Architect
- Nurse
- Lawyer
- Chef

Correct answer: Nurse

3. Who designs buildings and houses?

- Journalist
- Architect
- Dentist
- Pilot

Correct answer: Architect

4. Who flies an airplane?

- Pilot
- Teacher
- Accountant
- Engineer

Correct answer: Pilot

5. Who defends people in court?

- Lawyer
- Doctor
- Chef
- Scientist

Correct answer: Lawyer

6. Who writes articles for newspapers?

- Journalist
- Nurse
- Chef
- Police Officer

Correct answer: Journalist

7. Complete the sentences with the correct profession name.

Word bank: teacher, dentist, scientist, chef, police officer, engineer, pharmacist

1. A _____ explains new topics to students at school.
2. A _____ examines teeth and helps people keep them healthy.
3. A _____ prepares meals in a restaurant.
4. A _____ builds machines, bridges, and roads.
5. A _____ protects people and investigates crimes.
6. A _____ studies nature and does experiments in a laboratory.
7. A _____ gives out medicines in a pharmacy.

8. Match the professions with their descriptions.

1. Doctor – Treats people when they are sick or injured
2. Architect – Designs buildings and houses
3. Pilot – Flies airplanes
4. Lawyer – Defends people in court
5. Journalist – Writes articles and reports news

9. Complete the sentences with your own ideas using the given professions:

nurse, engineer, chef, police officer in your own sentences.

10. Write a short essay about your future profession.

ДОДАТОК Б

Анкета для учнів щодо використання інформаційно- комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках англійської мови

Мета: з'ясувати, які засоби ІКТ використовуються на уроках англійської мови та наскільки вони є цікавими й ефективними для учнів.

1. Як часто ваш учитель англійської мови використовує ІКТ на уроках?

- Постійно
- Час від часу
- Дуже рідко
- Ніколи

2. Які саме засоби ІКТ найчастіше використовуються на уроках?

(можна обрати кілька варіантів)

- Презентації (PowerPoint, Google Slides)
- Відео- та аудіоматеріали (YouTube, подкасти тощо)
- Інтерактивні платформи (Kahoot, LearningApps, Moodle, Google Classroom)
- Мобільні застосунки (Quizlet, Memrise, Duolingo)
- Онлайн-словники / корпуси
- Інше (вказіть) _____

3. Чи подобається вам навчатися за допомогою ІКТ?

- Так, дуже подобається
- Так, іноді цікаво
- Не завжди
- Ні, мені більше подобається традиційне навчання

4. Як ви вважаєте, чи допомагають ІКТ краще засвоювати нову лексику?

- Так, значно допомагають
- Так, але не завжди
- Важко сказати
- Ні, вони не допомагають

5. Які види ІКТ ви хотіли б частіше використовувати на уроках англійської мови?

- Відео- та аудіо матеріали
- Онлайн-ігри та вікторини (Kahoot, Quizizz тощо)
- Мобільні застосунки для вивчення лексики (Quizlet, Memrise)
- Онлайн-словники та перекладачі
- Штучний інтелект (ChatGPT тощо)
- Інше (вказіть) _____

6. Якби у вас була можливість обрати, у якій формі ви хотіли б виконувати завдання з лексики?

- Індивідуально на телефоні / комп'ютері
- У групах за допомогою онлайн-платформ
- У форматі змагання (онлайн-вікторини, інтерактивні ігри)
- Інше (вказіть) _____